

EESTI METS

METSA JA JAHINDUSE KUUKIRI

SISU:

Katsete tulemusi okaspuude seemnete idanemisel
1933.—1936. a. — *A. Michelson.*

Metsade juurekasvust. — *E. Schabak.*

Veel mõni sõna metsade juurekasvu määramise vajaduse kohta. — *Prof. A. Mathiesen.*

Teeäärte kaunistamisest. *Alfr. Auksmann.*

„Kas seened või putukad?“ — *K. Zolk.*

Töö ratsionaliseerimisest metsamajanduses. —
Mag. rer. for. K. Salev.

Vested.

Jahindus.

Mitmesuguseid teateid.

1937. 17. APRILL NR. 4

XVII AASTAKÄIK

AD

Akadeemilise Metsaseksi, Eesti Metsateenijate Ühingu, Eesti Metsaühingute
Liidu ja Eesti Metsaülemate Ühingu häälekandja

Tellimise hind kr. 3.50 aastas, kr. 2.— poolaastas, kr. 1.— veerandaastas, üksiknumber 40 senti. Kuulutuse
hind kr. 20.— lohekülg

Ostan

piiramata arvul

7- ja 8-jalalisi

propse

ja koorimata **kuuselatte** 22 ja 28 jalga pikad ning 2 ja 2½ tolli ladvaotsast jämedad.

G. MALKOW-PANIN

TALLINN, Piiskopi (endine Duglase) tn. 2.

Tel. 465-02.

EESTI METS

METSANDUSE JA JAHINDUSE KUUKIRI

VÄLJAANDJAD: Akadeemiline Metsaselts. Eesti Metsateenijate Ühing. Eesti Metsaühingute Liit. Eesti Metsaülemate Ühing	Peatoimetaja Prof. O. DANIEL. Tartu, Gustav Adolphi t. 70. Vastutav- ja tegevtoimetaja EDGAR VESTER.	TOIMETUSE ADDRESS: Tallinn, postkast 97. TOIMETUSE ASUKOHT: Tallinn, Lai tän. 39/41, tel. 464-76. POSTI JOOKSEV ARVE NR. 155.
---	--	--

XVII aastakäik

17. aprillil 1937

Nr. 4

Katsete tulemusi okaspuude seemnete idanemisel 1933.-1936. a.

A. Michelson

(Järg ja lõpp)

7. Järeldusi ja oletusi.

Käesolevad katsed ei taha lõplikult lahendada välismaa okaspuude kasvata-mise võimalust, selleks oleksid vajali-sed laiemaulatuselised ja kestvamad kat-sed. Tulemusi võivad mõjutada juhus-likud asjaolud ja piiratud katsete juu-re saame täitsa valed järeldused. Tea-tavasti ei kordu kõigil puuliikidel seem-neaastad ühesuguse sagedusega. Kuigi üksikuid käbisid peaaegu iga aasta või-me puult leida, siiski jääb lahtiseks kü-simus, kas nende üksikute käbide see-me idanemisvõimelt on samaväärtuse-

line kui seemneaastal korjatud seeme. Idandite saamisele ei jäta oma mõju avaldamata ka seemne korjamise aeg ja nende alalhoidmine. Need küsimu-sed vajaksid kõik üksikult uurimist igal puuliigil omaette.

Paljud idanenud taimed hukkuvad samal suvel mitmesugustel põhjustel. Idanemise % kõrgus ei näita veel, et sellest seemnest saame palju taimi, vaid ainult suurema taimede arvu saa-mise võimalust. Idanemise ja taimede, mis esimese aasta sügisel on elujõuli-sed, võrdlus on toodud tabelis IX.

Idanemine ja sügiseks ellujäänud taimede arv.
Maksimumid 0/0 0/0.

Tabel IX.

P u u l i i k	1933. a. sü-gisene külv		1934. a. ke-vadine külv		1934. a. sü-gisene külv		1935. a. ke-vadine külv		1935. a. sü-gisene külv		1936. a. ke-vadine külv	
	Idane-mine	Taimi	Idane-mine	Taimi	Idane-mine	Taimi	Idane-mine	Taimi	Idane-mine	Taimi	Idane-mine	Taimi
1. Abies balsamea	5	4	6	4	2	1	4	3	0	0	—	—
2. „ concolor	—	—	—	—	—	—	0	0	0	0	0	0
3. „ Fraserii	2	1	1	1	0	0	1	1	0	0	0	0
4. „ pectinata	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0
5. „ sibirica	—	—	1	1	0	0	0	0	—	—	0	0
6. Larix europaea	—	—	0	0	—	—	—	—	—	—	—	—
7. „ leptolepis	11	8	7	4	—	—	—	—	—	—	—	—
8. „ sibirica	—	—	3	2	0	0	0	0	—	—	—	—
9. Picea alba	—	—	22	15	1	0	8	8	1	1	0	0
10. „ Engelmannii	—	—	0	0	3	2	28	20	—	—	1	0
11. „ pungens	—	—	0	0	3	1	14	14	—	—	—	—
12. Pinus cembra	—	—	—	—	13	12	2	2	15	13	—	—
13. „ montana f. uncinata	—	—	72	68	12	8	18	16	0	0	—	—
14. Pinus strobus	—	—	30	6	8	6	8	8	—	—	—	—
15. Pseudotsuga taxifolia	0	0	0	0	0	0	0	0	—	—	—	—
16. Thuja occidentalis . .	29	25	4	3	0	0	0	0	—	—	12	6

Tabel kujutab tehtud katsete kokkuvõtet ülevaatlikuma pildi saamiseks. Kus seemet külvatud ei ole, seal on lahtis kriips (—), mitteidanemise korral 0. Nagu tabelist nähtub, ei saa kõigist idanenud seemneist taimi. Andmed kujutavad maksimume, kuid idanemise osas võivad nad seda mitte olla juhtumil, kui lugemise vaheajal mõni seeme idanes, kuid järgmise üelugemise ajaks juba surnud oli. Samuti võiks ka juhtuda, et eelmise lugemise ajal märgitud taimedest mõni suri, tema asemele üks või rohkem taimi idanes ja järgmisel lugemisel mõned idanenud taimed arvestamata võisid jääda.

Teatavat huvi võiksid pakkuda kevadise ja sügise külvi kokkuvõtted, mis on toodud tabelis X.

Tabel X.

Kolme katseaasta keskmine idanemine ja taimede arv pro mille (0/00).

P u u l i i k	Kevad.		Sügis.		Esimese suve jooksul hukkus idandest %
	Idanemine	Taimi	Idanemine	Taimi	
1. <i>Abies balsamea</i> . . .	34	27	27	20	20—50
2. „ <i>concolor</i> . . .	0	0	0	0	—
3. „ <i>Fraserii</i> . . .	4	4	6	3	0—50
4. „ <i>pectinata</i> . . .	2	0	0	0	100
5. „ <i>sibirica</i> . . .	2	0	0	0	100
6. <i>Larix europaea</i> . . .	0	0	0	0	—
7. „ <i>leptolepis</i> . . .	25	13	110	80	27—43
8. „ <i>sibirica</i> . . .	9	6	0	0	33
9. <i>Picea alba</i>	80	55	10	5	0—100
10. „ <i>Engelmannii</i> . . .	100	67	25	20	29—100
11. „ <i>pungens</i> . . .	70	70	25	10	0—67
12. <i>Pinus cembra</i> . . .	20	20	91	75	0—13
13. „ <i>montana</i> . . .	432	395	52	37	6—33
14. „ <i>strobis</i> . . .	190	70	80	60	0—80
15. <i>Pseudotsuga taxifolia</i>	0	0	0	0	—
16. <i>Thuja occidentalis</i> .	45	24	145	125	14—50

Tabelis on näidatud eraldi kevadise ja sügise külvi tagajärjed. Sügise külvi hulka on arvatud ka stratifitseeritud seemned tabelist VIII. Murdarvudest hoidumiseks on tagajärjed toodud 0/00. Kokku võttes vertikaalsihis kevadisi ja sügiseisi taimede idanemisi ja nende arvu tabel XI järgi saame järgmised andmed pro mille:

Kevadel		Sügisel	
Idanemine	Taimi	Idanemine	Taimi
1013	751	571	435

Sügisel külvatud seemneist idaneb seega ligi pool vähem kevadel külvatud seemneist. Umbes sama vahekorra saame ka taimede arvus.

Kevadise külvi puhul olid paremad tagajärjed kõigil nulu, kuuse ja männi liikidel, peale seedrimänni. Fraseri nulu oli erandina sügisel küll suurem idanemine, aga sama külvi suurema taimede kao tõttu jäi sügiseks kevadisest külvist enam taimi järele. Seedrimänni, jaapani lehise ja elupuu sügisesed külvid olid seevastu märksa paremad kevadistest. Kui jälgida idanenud taimede kadu kevadise ja sügise külvi korral, siis näeme väikest paremust sügise külvi kasuks. Nii oli kokkuvõttes kadu kevadisel külvil 25,8%, sügisesel külvil 23,8%. Üksilku puuliikidel kõigub kao % ühele või teisele poole. Nähtavasti idaneb sügisesel külvil küll vähem seemneid, kuid idandid on veidi tugevamad kevadistest. Kõige rohkem hakkub, seega on kõige õrned, kuuse liike, missugused taimed noores eas nõrgad ja jõuetud välja näevad.

Välismaiste puuliikide seemnest kasvujõuliste taimede saamise toodud andmete põhjal võiks liigitada järgmiselt:

I. K a s v a t a m i n e k a h t l a n e — idanemine 0%.

1. *Abies concolor*
2. *Larix europaea*
3. *Pseudotsuga taxifolia*

II. J u h u s l i k — idanemine 1—10%.

1. *Abies balsamea*
2. „ *Fraserii*
3. „ *pectinata*
4. „ *sibirica*
5. *Larix sibirica*
6. *Picea alba*
7. „ *pungens*
8. „ *Engelmannii*
9. *Pinus cembra*

III. R a h u l d a v — idan. üle 10%.

1. *Pinus montana* f. *uncinata*
2. „ *strobis*
3. *Thuja occidentalis*
4. *Larix leptolepis*

Idanemiseks vajab seeme teatavat aega, mis eri puuliikidel on kaunis lahukuminev. Kuid ka ühel ja samal puuliigil ei ilmu idandid üheaegselt. Harilikult vajab suurem seeme idanemiseks rohkem aega (*Pinus strobus*, *Pinus cembra*). Meteoroloogilised tingimused, eriti sademed ja temperatuur, on idanemisel mõduandvad. On teada juhtumeid, kus meie harilike okaspuude seeme esimesel suvel üldse ei idanenu või idanes osaliselt, kuna järgmisel kevadel toimub järeldanemine. Käesolevate katsete juures pole võimalust olnud jälgida järeldanemist, vaid andmed käivad idanemise kohta esimese suve jooksul. Idanemiseks vajalist aega näitab tabel XII.

XII tabel.

Seemne idanemise algus pärast külvi.

P u u l i i k	Kevadel, mitme nädala pärast	Sügisel järgmise aasta 1. V arvates
1. <i>Abies balsamea</i> . .	3—5	1—4
2. „ <i>concolor</i> . .	—	—
3. „ <i>Fraserii</i> . . .	5—9	1
4. „ <i>pectinata</i> . .	5	—
5. „ <i>sibirica</i> . . .	4	—
6. <i>Larix europaea</i> . .	—	—
7. „ <i>leptolepis</i> . .	4	1
8. „ <i>sibirica</i> . . .	4—6	—
9. <i>Picea alba</i>	4—8	6
10. „ <i>Engelmannii</i> .	5	3
11. „ <i>pungens</i> . . .	6	4
12. <i>Pinus cembra</i> . . .	9—14	4—6
13. „ <i>montana</i> . .	3—4	3
14. „ <i>strobus</i> . . .	6—20	5
15. <i>Pseudotsuga taxifolia</i>	—	—
16. <i>Thuja occidentalis</i> .	5—6	1

Tabelis on toodud idanemiseks vajaline aeg eraldi kevadise ja sügisese külvi puhul. Sügisese külvi puhul on idanemise algust arvatud järgmise aasta 1. maist, kuna aprillis idanemisi ei olnud. Tabelist nähtub, et kuuse liikide idanemine sügisese külvi puhul vajab 1. maist arvates umbes $\frac{2}{3}$ kevadise külvi idanemise ajast, mis on võrdlemisi pikk aeg ja veel kord näitab kuuse liikide kevadise külvi paremusi, kuna pikaldasel idanemisel on rohkem hukkimise võimalusi.

8. Kokkuvõte.

On kaks iseasja, kas idandame seemet laboratoorselt idanemisaparaatide-

ga või väljas peenras. Esimesel juhul saame idanemise ideaalpildi, kus juhustel ja kõrvalmõjudel on teise järgu tähtsus. Väljas peenras idandamisel on olukord hoopis teine, kus sageli ideaalsest seemnest saame kas üldse mitte või väga vähe taimi. Seepärast ei ole toodud katsete andmed võrreldavad kirjanduses leiduvate idanemise % andmetega. Kui neid andmeid siiski võrrelda, kujunevad katsete tulemused mikroskoobiliseks.

Vähese idanemise peapõhjuseks on minu arvates puudulik puude tolmlemine, kus suur % emadisi jääb sugutamata või isetolmlemise tõttu annab väga jõuetu seemne. Arvatavasti kujuneks olukord teiseks, kui katseis toodud puuliigid, kust seeme on korjatud, oleks kasvanud puiestikuna või salkade viisi. Kõik mitteidanevad seemned on ülalpool võetud „kasvatamine kahtlane“ rühma. *Abies concolor*, *Larix europaea* ja *Pseudotsuga taxifolia* kuuluvad nende hulka. Nimetatud puuliikide seeme korjati üksikult kasvavatelt puudelt, millega võiks seletada mitteidanevust. Nimelt, esimene neist kasvas üksikeksemplaarina Navesti pargis, teised kaks üksikuina Voltveti pargis. *Pseudotsuga taxifolia* Pärnust korjatud seemne kohta võib ütelda sama, kuigi läheduses leidis paar noort ja võib-olla tolmlemisvõimetut eksemplaari. Neil põhjusil arvan, et nimetatud puuliigid võivad idanemisvõimelist seemet anda, kui nad kasvavad soodsamais tolmlemisoludes.

Teises rühmas, kus idanemine on 1 kuni 10%, valitsevad umbes samad või veidi paremad tolmlemisvõimalused kui esimeses rühmas. Viimase rühma esindajaist (idanemine üle 10%) kasvab üksikult *Larix leptolepis* Laatre pargis, kõik teised kasvavad salguti.

Mõned liigid, millede idanemine katseis näib kahtlane, annavad loomuliku järelkasvu, nagu *Abies balsamea*, *Ab. pectinata* ja *Pinus cembra* Voltveti pargis ja *Larix sibirica* Tõrvaaugus aiapeenardel. Need nähtused tõendavad nimetatud puuliikide elujõudu ja kinnitavad võimalust omamaa seemneist uute taimede saamiseks.

Idanemist oleks kahtlemata soodustanud peenarde katmine, mida käesolevate katsete juures ei tehtud. Katmist

ei võetud ette meelega, et jälgida loomulikku seemne arenemist ilma kõrvalmõjudeta. Nulu liikidel panin tähele, et taimi tärkas nii-ütelda „etiketi turbe all“, s. o. nimilaua varjus, kõige paremini, teistel liikidel polnud see nii silmatorkav.

Kuna andmed hõlmavad esimese suve tulemusi, siis jääb lahtiseks teise ja võib-olla kolmanda aasta idanemise tulemuste arvestamine, mis võivad tulemusi tunduvalt muuta. Meteoroloogiliselt soodsaimaks aastaks oli 1934, millega osalt on ka seletatavad paremad tulemused nim. aastal. Seemnete külvamisel tuleks üldiselt eelistada kevadet ja peenemate seemnete juures võiks arvesse tulla ainult kevadine külv.

Erandina esinevad suureseemnelised (seedri ja veimuti männi) liigid, mis sügisese külvi puhul näitavad paremaid tagajärgi. Lahtiseks jääb elupuu ja lehiste sobivaima külviaja määramine.

Kokku võttes võib ütelda, et välismaa puuliikide kodumaalt korjatud seemnest on oma tarviduseks võimalik taimi saada. Juhtudel, kus toodud katseil taimi ei saadud, ei või kategooriliselt taimede saamist eitada. Paremates kasvuoludes ja tolmlemistingimustes peaks see olema võimalik. Piiratud idanemisvõime tõttu ei saaks ülaltoodud liigid laiemas ulatuses asendada meie praegusi okaspuid metsades, pargi- ja ilupuudena peaksid nad leidma suuremat kasutamist ja hindamist.

Metsade juurekasvust

E. Schabak

„E. M.“ nr. 11 — 1936. a. prof. A. Mathiesen andis meile huvitava ajaloolise ülevaate metsade juurekasvu uurimise tähtsusest.

Jälgides seda küsimust metsanduse teoorias ja praktikas leidsin ka mina, et „põhimõte oli õige ja hea, aga kava teostamisel siiski õiget juurekasvu ei määratud“. Selles haripunktini jõud-

sid meie erametsades kohati Oswaldi süsteemi järgi igale puistuosal peenelt määratud juurekasvud ja raieküpsuse tähtajad, — kuna kava teostamisel, lihtsalt ja tegeliku vajaduse järgi, üle kogu metsa raiuti „valikraiel“ kõige paremad ja jämedamad valitseva rinde esindjad; peensuseni koostatud metsakorralduse majanduskava aga lamas

Üleskutse lindude vaaflemiseks

Looduseuurijate Seltsi Zooloogiasektsiooni Ornito-fenoloogiakomisjon pöörduv käesolevaga kõigi kodumaa loodusõprade, loodusevaatlustist huvitatud isikute poole kõigis kodumaa osades üleskutsega, kaasa aidata igapäevase töö ja tegevuse kõrval kodumaa linnu-elu nähtuste vaatlemisele, eriti kevad- ja sügisperioodil ilmnevate rändenähtuste, tuntuimate l i n d u d e i l m u m i s e l a h k u m i s e a e g a d e märkimisele.

Eriti loodab komisjon kaasabi isikult tööaladelt, mis nõuavad ja võimaldavad sagedat vabas looduses viibimist, nagu metsa-, piirivalve-, tuletornide ametnikelt, põllumeestelt jne., või loodusteaduslike küsimustega tegutse-

jailt, nagu kooliõpetajailt, ÜENÜ liikmeilt jne.

Vastavate iga-poolaastaste vaatluslehtede väljasaatmiseks palub komisjon teatada asjahuvilise nime ja aadressi. L. U. S. Zool. Sekts. Ornito-fenoloogiakomisjon. Aadress: Tartu, Zooloogiainstituut, Aia 46.

Toimetuse märkus. Lindude vaaflemine peaks igale metsamehele-loodusesõbrale suurt huvi pakkuma, sest jälgides meie suliliste-sõprade siiajõudmist kevade ettekuulutajaina või äralennul looduse uinumise tähistamisel, aitame meie kodumaa looduse tundmaõppimiseks kaasa.

Meie metsameeste peres on küllaldaselt kogemusterikkaid aastates metsamehi, noori akadeemilise pere metsamehi ja tulvil tööindu Voltveti metsamehi, kes pöördugu ülalnäidatud aadressil Looduseuurijate Seltsi poole vaatluslehtede saamiseks.

kasutamata kantselei ülemisel riivil. Sedasama tõendab ka Oberförster Huhn Mötsu ja Willkom Vändra ja Põltsamaa metsade kohta.

Säärasele nähtusele leiame seletuse teaduste teooria ja praktika paratamatus vastolus.

Kui meil „viimaseil aastail kuuldu, et metsade juurekasv on vähem kui aastane kasutusnorm“, siis ei olene see sellest, et kodumaa riigimetsades juurekasv pole määratud „Biolley kontrollvõtte järgi täpse metsamõõtmisega klupeerimise abil“. Põhjus peitub vaid selles, et metsakorralduse poolt määratud aasta kasutusnormist pole täpselt kinni peetud — tungiva vajaduse tõttu on mitmetes metsavaesemates metskondades mitme aasta normid ette raiutud, riigi eelarve tasakaalustamiseks on korduvalt raiutud hiiglasuured „erakorralised langid“. Kui sellele veel lisada kuni 10% endisest riigi metsamaast, mis maareformi teostamisel üle anti asunikele, kes rahapuudusel siit metsa võimalikult ruttu likvideerisid, siis on ju arusaadav, mispärast seni üleriiklik metsa kasutus oli suurem kui selle tegelik juurekasv ja mispärast kuni viimase ajani meie puuturg, suure pakkumise tõttu, oli üle ujutatud madalahinnalise metsamaterjaliga, viimasel aastal aga ilmus järsk puudus ja hinna tõus kuni 100 protsendini.

Et aga tulevikus sääraseid „põrutusi“ enam pole ette näha, siis olen veendunud, et neid lihtsaid võtteid, mis olid aluseks pandud 1920.—1934. a. metsakorraldusel, jätkuks täiesti kodumaa riigimetsades vahetpidamata „püsimajanduse“ kindlustamiseks, ka ilma iga 6 aasta möödumisel kalli metsa klupeerimiseta. Paistab, nagu oleksid nad isegi liig intensiivsed, võrreldes meie metskondade hiiglasuurusega, s. o. keskmiselt à 10.000 ha.

Prof. A. Mathiesen'i arvamine massi ja väärtuse juurekasvu uurimise tähtsusest on täiesti õigustatud ja kohane Ülikooli auditooriumis, kus meie metsateadlaste järelkasv peab saama vasta-va valgustuse, et tuleviku metsategelane oma ideaali silmast ei kaotaks, kuigi toores tõelikkus halastamatult peale pressib. Ülikoolis omandatud teaduste-ideaalile tähtsaimaid peale-

pressijaid on igal pool metsaomaniku rahaline jõud. Kui aga omanik on riik, siis on ju siin veel loetlemata palju tähtsamaid asju, nagu rahva haridus, riigi julgeolek, maaparandus, tööstuse arenemine jne., mis kõigepealt nõuavad aasta eelarvest oma lõviosa ja jäta- vad metsakorralduse teostamiseks vaid võimalikult lihtsaid ja odavaid võtteid.

Viimaste kaitseks olgu siin ette toodud paar nähtust:

1) Olgugi aasta kasutusnorm välja arvatud pinna järgi, mille suurus teatavasti kõigub normaallangi suuruse ümber: sellest suurem, vana metsa külluse ja vähem viimase puuduse tõttu, on aga nii algkorraldusel kui ka igal järgneval perioodilisel revisjonil pearaiekohtad nii valitud, et nende raiekohtade keskmine kasvutingimuste boniteet ja keskmine puistute headus ei ületa vastava majanduse sellekohaseid andmeid, — siis on ju metsa tulevik täiesti kindlustatud. Kasvutingimuste boniteet ja puistute headus on ju need juurekasvuandjad, millest oleneb kasutusnorm. Neil aluseil ongi minu ajal Eesti riigimetsad korraldatud ja täiendatud veel jaotusega 8 metsatüübi järgi, vastavalt prof. G. Morosov'i õpetusele, selle juures peaarõhku pannes käesoleva metsa tehnilistele omadustele. Niimoodi, arvestades kõiki üksteisele vasturääkivaid kohalikke ja üleriiklikke nõudmisi, saavutatud ja määratud aasta pinnalangi mass peabki kokku sattuma käesoleva majanduse tegeliku juurekasvuga ja ta vastab ka sellele võrdlemisi küllaldase täpsusega.

2) Ülikooli laboratooriumi sarnases õppemetskonnas võib küll puistu täiuse või ka pinnasuuruse hektaarides määrata täpsusega kuni ühe sajandikuni, näit. 0,71—0,87, — praktilisel metsakorraldusel jätkub vaid kümnendikest, näit. 0,7—0,9.

3) Huvitav on, et Chr. Wagner oma palistusraiele (Saumschlag) aasta massi raienormi väljaarvamise juures aluseks võtab ikkagi pinna, kas normaalse või sellest suurema või vähema vanaduslangi; selle kõikide andmete põhjal määratud pinnalangi massi jaotab ta siis üksikuile raiekohtadele, kust vastav puude arv siis välja võetakse ribalt, mille pind polegi eraldatud metsanaabrusest.

4) Nagu juba varemalt tähendatud, üksikasjaline raiejärjekorra-plaani koostamine, aegarööviva osalitterate väljakirjutamisega raieridade kaupa ja jaotuse lisaplaani kopeerimisega puistuplaanist, oleks jällegi möödapääsmatu ja kohane ülikoolis, mitte aga tegelikus riigimetsakorralduses. Metsateadlase (mitte võhiku) poolt puistuplaani, takseerkirjelduse ning kõikide teiste andmete põhjal asjatundlikult määratud algraiekohad iseenesest määravad juba iga raierea alguse. Peatingimuseks on aga siin püstitatud iga raiekoha kaitse vastavate abinõudega, nagu lahutuslangid, vabaksraied, kaitsevööd, noorte ja keskealiste puistute

harvendamine kvartaalide pikkussihti-de mööda jne.

Nagu inimese tegelikus elus praegu pole võimalik teostada loodusteadlase ideaale, nii peame ka metsateaduse ideaale alla painutama ja lihtsustama, vastavalt tõelikkuse nõudeile.

Kui aga meie metskondade suurused kauges tulevikus vähenevad kuni 2000 ha (nagu Preisimaal) või isegi kuni 300 ha (nagu Bärenthornis) ja metsa väärtus meil tõuseb mitmekordselt kuni Helveetsia metsade kalliduse ja tähtsuseni, siis avaneb ehk ka meil võimalus oma kogumetsa kluppeerimiseks ja tegeliku juurekasvu määramiseks, täpsuga kuni 0,1 tm.

Veel mõni sõna metsade juurekasvu määramise vajaduse kohta

Prof. A. Mathiesen

Möödunud aasta novembrikuu „Eesti Metsa“ numbris ilmus osa minu ettekandest, mille pidasin detsembris 1933. a. Seega loomulikult on trükkis ilmumine veidi hilinenud ja mõnigi vaatekoht ehk muutunud, kuid need soovid, mis selles töös avaldati, jäävad püsima. Härra E. Schabak käesolevas „Eesti Metsa“ numbris tahab neile soovidele näiliselt vastu vaielda. Nagu näen, ei ole härra Schabak minu kirjutuse sisust osaliselt õieti aru saanud. Minul oli seega küllalt põhjendatud kartus, et võib-olla leidub ka teisi, kel on mõnesuguseid küsimusi ja kahtlusi juurekasvu määramise võimaluste ja vajaduste kohta, ning arvasin õigeaks esineda veel mõne täiendava reaga.

Esiteks: kas on juurekasvu määramisel üldse mõtet ja selleks vajadust? Sellele küsimusele lisaks võin kohe seada veel kaks järgmist küsimust: 1) kas on õige metsi nõnda raiuda, et raiumine pidevalt toimuks ja see raiumine meie majanduslikke nõudmisi rahuldaks; 2) kas on õige nõudmine: omada sääraseid metsi, millised on nõnda rajatud, et metsade ühe osa raiumine ei tekita mingisugust häda teise osa puistutele ei putuka-hädaohtu, ei tuulekahjude, ei ka juurekasvu suhtes.

Need kaks viimast soovi on vist küll nõnda üldised ja otstarbekohased, et vaevalt võiks siin ei ütelda. Ja kui see on nõnda, siis on meil ka soov tulevikus oma metsade korra suhtes normaal-metsa saada, või — õigemini — meie praegust metsa seisukorda ideaalse ehk normaalse metsa seisukorrale lähemale viia. Ei vaja vist tõendust, et normaalses metsas raiutakse normaalne juurekasv, kusjuures metsa üldine tagavara jääb raudvarana püsima.

Kui me soovime realiseerida oma metsast ainult juurekasvu, siis loomulikult peaksime ka teadma, kui suur see juurekasv on, peaksime suutma teda määrata. Kui metsa seisukord ei ole normaalne, siis võib aastas kas vähem või rohkem raiuda, kuid seejuures on ikkagi soov kaasa mõjuda, et juurekasv tõuseks, sündigu see kas või tagavara vähendamise arvel. Juurekasv on metsakorralduse juures esimene ja kõige tähtsam vaatluse objekt. See ei ole vaid minu isiklik arvamine, seda on rõhutanud õige suur arv tüsedamaid metsamehi.

Härra Schabaki kirjutusest võiks mõni lugeja kogemata nõnda aru saada, et kuulus metsateadlane Chr. Wagner on metsade juurekasvu küsimusest loobu-

nud. Kuid säärane arvamine ei pea paika, sest ka Wagner kuulub nende teadlaste hulka, kes juurekasvu tähtsust väga kõrgelt hindavad. Nõnda leiame Chr. Wagneri töös „Lehrbuch der theoretischen Forsteinrichtung“ 1928, lk. 93, et normaalse juurekasvu saamise hool on metsakorraldustööde tähtsaim ja kõige esimene ülesanne. Mitte metsaala suurus ja mitte ka olemasolev tagavara ei kindlusta meie metsade pidevat käitust, vaid ainuüksi korralik ja oludele vastav juurekasv.

Meil on palju vaieldud ja piike murdud metsade pindala säilitamise küsimuse üle, kuid liiga vähe on räägitud sellest, et säilitatud pindala produtseeriv võime säilitamist leiaks. Kunagi arvati, et boniteet on mingi muutumatu suurus ja kindlustab meile kõik, juhul, kui keskmine boniteet püsiks. Kuid ei ole uudis, et metsade produtseerimise võime võib langeda aastakümnete ja sadade vältel; selle küsimuse kohta on eriti rohkesti asjakohaseid vaatlusi tehtud Saksimaal. On kindel, et ühel ja samal kasvukohal, samal pindalal uus põlv metsa ei suuda sageli enam omada eelkäijate puistute kasvuintensiivsust. On ka juhtunud, et endiste metsaalade kohal on legendikud, milliste metsastamine metsameestele juba üle jõu on, see on nõnda mitte ainult meil, vaid ka mujal, kus metsade asemel on kohati kanarbikuväljad.

Kui puistute juurekasvul on suur tähtsus, siis loomulikult on ka vajadus jälgida seda suurust; on vajadus jälgida, kas juurekasv püsib või langeb või muutub paremaks. Ka meie uues metsaseaduses (§ 144) ja 1920. a. metsakorralduse juhendis oli metsade juurekasvu tõstmise üheks metsakorralduse ülesandeks arvatud. Kuid kuidas siis teada, kas juurekasv tõuseb või langeb? Loomulik, et ainult juurekasvu perioodiline arvestamine võiks meile sellest tarvilise ülevaate anda.

Olen teadlik, et igasuguse suuruse määramine on puudulik, igasugune mõõtmine ja seda rohkem hindamine on tahes-tahtmatult seotud mõnesuguste vigadega, olgu see siis maamõõdutööde juures pindala määramine või metsatakseerimisel puistu-tagavara määramine või juurekasvu määrami-

ne. On kindel, et juurekasvu määramisel viga arvatavasti on suurem kui tagavara määramisel, kuid see ei tohiks meid tööst hirmutada eemale, ei tohiks olla takistuseks tööle asumiseks. Juurekasvu hindamine ei ole vaid uudishimu rahuldamine, vaid see on niisama tähtis nõudmine nagu metsade pindala suuruse kindlaks määramine. Kui statistika ja meie riigiasutused vajavad teadeteid, kui palju meil metsa on, siis vaevalt saavad nad küllaldase pildi, kui nad ainult teavad, kui suur on metsade pindala, suurem huvi tohiks olla küsimuse kohta, kui suur on meie metsadetagavara ja kui suur on nende juurekasv, kui suure toogi saamist võimaldavad nad ilma tagavara kurnamata meile aasta-aastalt. Nende teadete hankimisest loobuda motiividel, et see on vaid uudishimu rahuldamine ja kulukas asi, ei ole õige.

Enne küsimuse lahendamisest loobumist peaksime selgusele jõudma, milliste põhimõtete järgi suudaksime juurekasvu suurust määrata ja milliste kuludega see on seotud. Mina mainisin, et juurekasvu jälgimist teostatakse suuremates metsades alatiste proovide abil. See on, kui metsakorraldus rajab oma proovitükid mitte kõige ideaalsetes või kõige tihedamates, vaid antud oludes kõige tüübilisemates suurtes puistutes, millised omavad antud metsandiku puistute keskmise täiuse ja keskmise ilme. Need proovialad tähistatakse kindlate püsivate nurgapostide või kividega, nende peal mõõdetakse läbiraumisel saadud materjaalid ja koratakse klupeerimine metsakorralduse revisjonide puhul. Igas metsandikus võiks neid olla 5—10 tk., ja sellest jatkaks, et valitsevate puistute juurekasvu kohta õiget ülevaadet saada. Vähemal alal esinevate puistute juurekasvu määramine võib toimuda kas tabelite või juurekasvu protsendi abil; olgu siin mainitud, et viimane on võrdlemisi konstantne suurus ja oleneb peamiselt puistu vanusest ja ainult vähesel määral boniteedist.

Teise küsimuse lahendamine võiks olla puistute juurekasvu protsendi määramine ja selle järgi puistute tegeliku juurekasvu arvutamine. Määramine võiks toimuda vaid tüübilisemates puis-

tutes, millised valdavas enamuses esinevad. Teiste puistute juurekasvu protsent võetakse tabelite abil. See määramise viis on vähem täpne kui eelmine, kuid annab siiski ülevaate metsade juurekasvust.

Veel vähem täpne oleks, kui meie kõikide puistute juurekasvu protsendi võtame juurekasvu või toogitabelite järgi. Nii on teinud Hoerner Taali ja Uulu metsade kohta, kus vanuseklasside tabelite kokkuvõtte tulemused pindade suhtes eraldi iga puuliigi järele on kasutatud juurekasvu määramiseks sama puuliigi ja sama vanuseklassi kohta.

Mina oma kirjutuses jätsin mainimata, millist võtet nimelt tuleks meil kasutada, mina soovisin vaid, et selle küsimuse vastu rohkem huvi oleks.

Võiksin siin ütelda veel vaid nõnda palju kulude suhtes, et meie praeguste metsatakseerimiste andmete järgi meie keskmise metsandiku kohta puistute üldise tagavara määramine ei võta rohkem aega kui ainult kaks kuni kolm tööpäeva ühelt tehnikult, seepärast võib seda teha ka lihtne kantseleiametnik. Ka juurekasvu määramine protsendi abil on umbes sama ulatusega. Arvan, et Hoerneril tema võtte järgi oli võimalus juurekasvu kogu Taali metsade kohta hinnata umbes paari tunni vältel, selleks on Hoerneril töös vaid üks lehekülg.

Härra E. Schabaki kirjutuse puhul luban endale mõne lisamärkuse. 1) Ostwaldi neis töödes, millised minul on käsitada, ei leidu juurekasvu arvutusi; Ostwaldi töödessa on takseerikirjeldusele õige vähe ruumi ja täpsust jäetud; selle asemel on iga puistu kohta küll olemas märkus, missuguseks otstarbeks metsa raiuda tuleb ja millal ning millist tulu tema raiumine võimaldab. Nende tulude algväärtus on metsa väärtus praegu ja teatud protsent sellest väärtusest on metsarent. Seega on siin vaid rahalised kalkulatsioonid, tulude diskonteerimised, mitte juurekasvud.

2) Paljudes erametsades oli, tänu metsakorraldusele, metsamajapidamine varematal aastatel õieti rajatud ja ka metsauuendamine ja juurekasv olid küllalt rahuldavad, kohati isegi head. Ei saa õigeks lugeda, et korraldus jäi vaid riulile paksusse tolmusse vedelema.

3) Mina oma kirjutuses ei seadnud üles nõudmist, et meil juurekasvu määramine toimuks kontrollvõtte sarnaselt iga 6 aasta järele puistute klupeerimise abil.

4) Ülikooli õppe- ja katsemetskonnas puistute täiuse määramine ei toimu 0,01 täpsusega, seda ei ole mina puistute hindamisel kunagi nõudnud ja silma järgi hindamisel ei ole see üldse mõeldav. Koguni ümberpöörduvalt: olen aastate vältel vaid hoiatanud oma õpilasi, et nad ei laskuks vähepõhjendatud kalkulatsioonide ja arvude käsitlemisele, nagu seda olid raieringide määramised, sest ülespuhutud täpsus on sisuliselt ebatäpsus ja ka juurekasvu määramine 0,1 tm täpsusega, nagu sellest mainib härra Schabak, on puistute juurekasvu küsimuste lahendamisel ebatäpne töö, milleni loodetavasti meie akadeemilised kodanikud laskuda ei tohiks (metsatakseerimise õpetuse tähtsaimaks osaks on ja jääb mitte ükski hindamiseoskus, vaid ka teadmine, millise täpsusega üldse on võimalik töötada ja millist viiga ühe või teise töö juures oodata võib).

5) Preisimaa metskondade keskmine suurus ei ole 2000 ha, vaid ligikaudu 4000 ha metsamaad (meil on ca 7000 ha). Bärenthoreni metsa suurus ei ole 300 ha, vaid 900 ha, millest metsamaad üle 95%.

6) Mina ei saa kuidagi õigeks pidada neid väljendusi, mis on tehtud etteheidetena teadusele ja teooriale, et need nagu ei suudaks arvestada tegelikkude elu. Teaduse ja tegeliku elu vahel ei ole liiga suurt lõhet ega kuristikku, nagu seda sageli arvatakse ja igal võimalusel rõhutatakse. Tegelik töö on vaid siis asja- ja ajakohane, kui ta suudab tugineda teooria tulemustele. Kas on teooria just see pool, mis tahab alati juuksekarva pikuti pooleks rebida? Sageli on asi koguni teisiti, seal, kus rebitakse, tuleb teooria vahele ja sõnab: jätke asjatu vaev, sest seda ei saa rebida. Teooria tahab küll näha igas asjas ja igal pool vajalist otstarbekohasust, tahab luua kooskõla töö ülesande ja töötamisviisi vahel ja soetab järjekorda ning järjekindlust.

Lubatagu mul siin käsitada üht piltlikku näidet praktika ja teooria vaadetest. Sünnimus leidis aset meie kodu-

maal umbes paarkümmend aastat tagasi. Olin teatud valitsuse esindajana juures ühe kruusaaugu mõõtmisel. Mõõtmist teostas kreisimaamõõtja, isik, kes oli vaid praktilise ettevalmistuse saanud ja ligikaudu 40 aastat maamõõdu alal tegutsenud. Kruusaaug omas umbes neljanurgelise kuju ja teda tähistati nelja postiga. Mõõdeti vaid neli külge, ei ühtki muud joont, ei ühtki nurka. Mõõtmise vältel kärkis maamõõtja kogu aeg töolistega, et nad maamõõdu ketti küllalt ei pinguta, pingutagu aga tugevamini. Kuna minule jäi ebaselgeks, kuidas üldse on võimalik üht neljanurgelist kuju nelja külje järele plaanile kanda ja selle pindala määrata, siis pöördusin pingutuste lõpul maamõõtja poole ettepanekuga ka üht diagonaali mõõta, sain aga temalt, kes üle neljakümne aasta seda tööd teinud, õige kopsaka vastuse, ja lahkusime kohalt vaid nelja külje täpselt mõõdetud andmetega. Ja raske oli ka vaielda ja protesteerida, sest tõesti võib-olla suutis tema silmaga neljanurgelise kuju nurka täis-

nurkselt rajada. Minul oli seekord aga arvamine, et vähema pingutusega oleks saadud täpsemaid tulemusi, kui neljale küljele lisaks oleks mõõdetud ka üks diagonaal. Töö ei oleks nõudnud rohkem aega.

Kokkuvõtlikult oleks siin ütelda järgmist: ei ole olulise tähtsusega, kas metsakorraldus raienormi arvutab pinna või massi või juurekasvu järgi, kuid juurekasvu suurust meie vajame ikkagi, sest meie peame teadlikud olema, kuidas metsade produtseerimine toimub, kas on see tõusva või langeva suunaga. Ka juhul, kui majapidamine on kõige paremas korras, oleksid need teadmised meile siiski kasulikud. Pean juure lisama, et metsakorralduse tähtsaim ülesanne ei seisa mitte aastase raienormi määramises, vaid selles, et metsa puistud oma sisemise struktuuri ja oma asetuse järgi oleksid eeskujulikus seisukorras. See on ka Chr. Wagneri mõte, mis sirgejooneliselt kõiki tema teoseid lähistab. Sisemise struktuuri üheks omaduseks on aga puistute toogivõime.

Teeäärte kaunistamisest

Alfr. Auksmann

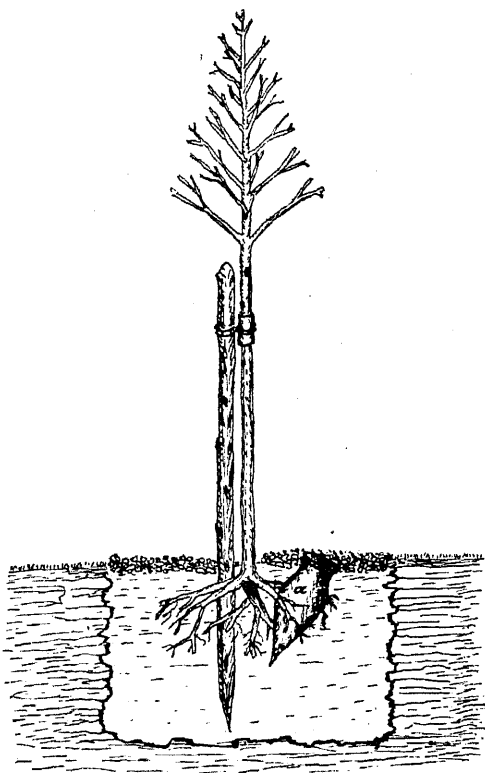
Kevade tulekuga tuleb meil mõelda jällegi koduümbruse ja teeäärte kaunistamisele. Seekord tahaksin siinjuures veidi peatuda. Sellase töö läbi viimise puhul on loomulikult esimeseks küsimuseks, missugust puuliiki tuleks võtta ja ollakse tihti arvamisel, nagu oleksid selleks kohased välismaa puuliigid. Ei taha siin eitada, et need ei paku ilu, sest neid on ju enamaltki parkidesse istutatud, kus meil on võimalus neid vaadelda ja imetella nende iseärasust. Me võime olla tänulikud selle tehtud töö eest, sest praegu pakub see meile head uurimismaterjali selleks, kuidas võõramaa puuliigid meie kliimas edenevad ja sellele vastavad. Võõramaa puuliikide asetamine meie käidavamatele teeäärtele oleks põhjendatud, kui meie oma maa puud ei pakuks mingit ilu. Kuid pean tähendama, et ka meie kodumaa puud suudavad küllaldaselt meie kodu kaunistada. Ilusad on teeäärte tammed ja pärnad;

nad kasvavad suurteks puudeks, võivad aastasadu püsida ja jääda mälestuseks meie järeltulijaile. Neil on ainult üks puudus, et nad on talvel raagus. Ilusamad on puud, missugused säilitavad ka talvel oma roheline rüü. Kodumaisest okaspuudest võiks nimetada mändi, mis on väga leplik pinnase suhtes ja omab ilusa tüve, mis on erilisel silmatorkav ohtuse päikese paistel.

Lugedes „Vaba Maast“ nr. 13 18. jaan. 1937. a. leidsin, et Tallinna-Jõe lehtme maanteel olevat kavatsus teeäärte kaunistamiseks võtta pärnad, pihlakad jne., milleks augud olevat juba ette valmistatud mullaga täitmiseks. Kuna puude istutamisel tuleks esijoonel silmas pidada pinnast ja sellele vastav puuliik valida, siis ei saa ka siin sellest mööda minna. Teatavasti tarvivad üldiselt lehtpuud rohkem niiskus kui okaspuud. Lehtpuudest on selles mõttes küll pärn väga leplik. Pärn sobib ka ilupuuks. On küsitav, kas ta

aga niisugusel pinnasel suudab täita meie silma ilu nõudeid. Pihlakad ei paku küll erilist ilu, annavad aga marju lindudele söödaks, kui ulakad poisid neid ära ei korja ja seega puud ei purusta. Minu arvates oleks selle maantee kaunistamiseks väga sobivaks puuliigiks meie mänd. On ju meie maa männid oma tehnilise headuse poolest välismaal kuulsaks saanud ja neid võiks siis ka näidata teeäärte välismaa turistidele. Kui nad ka teeäärte ei sirgu nii ilusaks kui metsas, teatud ilu võivad nad vanemas eas kunstniku silmale kindlasti pakkuda.

Pärnade või üldse lehtpuude istutamisega paeaukudesse osutub vist küll möödapääsmatuks nende kastmine kuival suvel, eriti esimesil aastail. Juhul, kui seda tahetakse läbi viia, ei oleks siin liigne nimetada puude juurte niisutamise viisi Florenzi prof. A. Cotta kirjelduse kohaselt, nagu seda tehakse Itaalias Via Aurelia teeäärte puudele,

kus puud kuival ajal kannatavad tunduvalt niiskuse puuduse all. Varemalt olevat seal ka neid puud kastetud hariliku kombe kohaselt, s. o. vee valamisega maa peale puu juurte kohale, kus iga puu kohta kulus seks ära 40—50 l. vett, kuna puu juured oleksid võinud sellest veehulgast ära kasutada 7—8 l. Ratsionaalsem juurte niisutamine sünnib seal nüüd sel teel, et istutamise ajal asetatakse puujuurte vahele maa sisse joonisel „a“-ga märgitud ümargune alt terava otsaga ja pealt kaanega suletud võõbata savist niisutaja (kohalikus keeles „amphora“), mille alumises otsas on nõelasuurune avaus. Niisutaja asetatakse teatud kallakuga nii, et alumine ots ulatub 5—6 sm allapoole juuri ja pealmine äär oleks veidi muldaga kaetud. Veega täidetud nõust nõrgub vesi alt välja maa sisse, kus ta kapillaarse jõuga ülespoole tõuseb ja seega juurte ümbruse hoiab niiske. Nõu maht on 7—8 l, millest jätkub niiskust üheks nädalaks. Oleks soovitatav teeäärte korraldada nii, et ka vihmavesi valguks puude poole ja niisutaks mulda. Pealeselle oleks soovitatav istutamise puhul katta puutüve ümber must muld paekivikillukestega, misugused ka omakord väldivad niiskuse mullast väljaauramist; need ei soojene nii kiiresti ja nende vahele sattunud sademed püsivad seal kauem. Venemaal on sellase kivikattega metsakultuurides saavutatud häid tagajärgi isegi kõige kuivematel pinnastel — kivistel maal — kus teised abinõud näitasid suurt taimede kadu.

Lõpuks tahaksin juhtida tähelepanu ka veel sellele, et istutamisaukud ei tohiks alt olla kitsamad kui pealt või ümargused, sest vastasel korral võivad puu juured arenemise puhul suunduda ülespoole.

Kuigi mul pole teada, kuidas Jõe lehtme tee ääre puud kavatsetakse istutada ja kuidas ettevalmistustööd on tegelikult läbi viidud, olen siin siiski avaldanud oma arvamise, lootes, et sellest ehk mõnd seal või mujal paremate tagajärgede saavutamiseks võiks ära kasutada.

„Kas seened või putukad?“

K. Zolk

See vana, kuid alati uuenev küsimus kergib alati üles siis, kui metsateadlased lahendavad metsakatastroofide probleeme. Üks osa neist leiab, et metsakahjustusi võivad tekitada ainult haigused, teised aga pooldavad kahjureid. Ühed ütlevad, et metsakahjureil pole meil üldse mingisugust tähtsust, sest nad on sekundaarsed, teised aga leiavad, et niisugune väärarvamine põhjendab vaid epidemioloogia, resp. rüüstete tekkimise, väheses tundmises. Seda küsimust on kaunis kategoorilisel kujul puudutanud „Eesti Metsa“ (nr. 1 — 1937) veergudel ka hra A. Aun ja hra A. Raukas. Hra A. Aun pikemaajalised tähelepanekud on väga väärtuslikud edaspidiseile uurijaile, sest neis peitub palju huvitavaid asjaolusid kahjurirüüstete tekkimisel. Hra A. Raukasel on küll lühikeseajalised vaatlused, kuid selle juures on püütud tungida üksikasjadesse, kuigi rüüste tekkimise põhjus on temalgi jäänud lahendamata. Olen alati vastu seisnud niisuguste küsimuste serviti seadmisele nagu seda on — „kas seened või putukad“. Mispärast just seened ja putukad? Kas siis tõesti teisi rüüstete tekkimisi põhjusi enam polegi? Tutvudes lähemalt epidemioloogiaga näeme, et rüüstete tekkimise põhjused võivad olla kliimaatilised, biotsönootilised ja edaafilised. Kui üks välja lülitada, siis pole ka lootust õige lahenduse leidmiseks.

Kõik metsakaitse eriteadlased on ühinenud arvamisega, et monokultuur, eriti ühe okaspuuliigi kasvamine laial maa-alal, on juba rüüstete tekkimise põhjus. Seda võib lugeda isegi Judeich ja Nitsche raamatust (1895). Samuti viitab sellele ka Eckstein (1906). Uuemal ajal on Escherich (1917, 1924, 1925, 1927) korduvalt ja selgesti märkinud, et vildakud metsatulundusviisid põhjustavad rüüstete tekkimist. Pole kuigi olulise tähtsusega, missugused teise järgu tegurid nihutavad end esimese ja viimase vahele, sest ka haiguste (seente) hulgaline esinemine ei teki

iseenesest, vaid selleks on tarvis rikuda või kõigutada biotsönootilisi vahetordi. Ka prof. dr. A. Mathiesen, uurides Sagadi metskonna Käsmu vahtkonnas asetleidnud rüüsteid, näitas päris veenvalt, et nii haiguste kui ka kahjurite rüüstete tekkimise põhjused olid seal edaafilised.

Poleks liigne ka rohkem rõhku panna suhtesiooni ökoloogiliste tähenduste selgitamisele, mis suudaks lahti päästa selle igavese umbsõlme — „kas seened või putukad“.

Väga suure tähtsuse, nagu seda tõendavad paljud õpetlased, omab rüüstete tekkimisel lageraie suuremal maa-alal, sest päikesekiirte juurepääsmine soojendab avanenud maa-pinda tublisti rohkem tavalisest ja soodustab seega lehepõrnika, männikärsaka, pikklase j. t. noorte kultuuride kahjurite sigimist. Neile seltsivad juurepess (*Trametes radiciperda*), külmaseen (*Armillaria mellea*) ja pudetõbi. Liig tihe puistu, mis haigestab ja surmab hulk puid, nõrgestab ka tervete puude vastupanu kahjureile ja haigeile. Ka langetatud puude, rädi ja risu hoidmine metsas, kui nad pole kooritud, toob enesega kaasa üraskite hulgaljunemise. Metsa ohustamise sügavaimad põhjused kahjurite ja haiguste poolt peituvad seega metsa loodusliku jõu nõrgestamises. Kui aga puud on nõrgestatud, siis viiakse nende hävitamine putukate kaasabil lõpule.

Kahjurite ja haiguste rüüstete tekkimise algpõhjuseks võib olla ka tuulemurd, metsapõlemine, põhjaveeseisu muutumine j. t. tegurid. Üht neist põhjusist, nimelt metsapõlemist, mainis täie õigusega ka hra A. Aun. Seda tõendab ka V. Stark. Huuksi metskonnas esinenud üraskirüüstete põhjuseks, nagu seda näitavad minu isiklikud uurimised ja kohaliku metsaülevaate tähelepanekud, oli tuulemurd ja vedelamajäänud rädi.

Ei tohi ka unustada ilmastu komplitseeritud toimet metsale ja seal esinevaile haigusile ja kahjureile.

Ainult siis, kui arvestame objektiivselt vähimalt eelpool loeteldud põhjustega, võime jõuda enam-vähem õigele otsusele ja anda rahuldava ülevaate ühe või teise metsakatastroofi tekkimise kohta.

Et meie metsades on märgata mitmeidki kahjustavaid tegureid, siis on nagu seda rõhutab ka hra A. Raukas, tõesti tarvis põhjalikumalt ja mitmekülgsemalt uurida meie metsade

hävimise põhjusi. Kahjuks ei saa neid küsimusi lahendada juhuslike tööjõududega ja juhuslike uurimistega, vaid selleks tuleb vastasutatud metsanduse katsejaama juures rakendada tööle üks metsa entomoloog ja üks metsafütopatoloog, kes võiksid oma täie jõu pühendada metsakaitse küsimustele. Kodumaa metsad, kui rahva raudvara, vääriksid seda täielikult.

Töö ratsionaliseerimisest metsamajapidamises

Mag. rer. for. K. Salev

Meie metsamajapidamises, eriti riiklikus metsamajapidamises, on kasutatava tööjõuna inimese tööjõud esikohal, kuna masinate kasutamine on siin võimalik vaid piiratud ulatuses. Näiteks metsakasvatustööd, külvamine ja istutamine, metsaravitsemine ja hooldamine ning lõpuks metsaülestötamine on meie oludes teostatavad vaid inimjõu abil, kuna meil tööjõud välismaaga võrreldes on odav, samuti ei võimalda üksikute tööpiirkondade väike ulatus masinaid tööle rakendada.

Statistilised andmed näitavad, et meil Riigi Metsatööstuse raielankide ülestötamiseks ja materjalide väljaveoks kulus: 1931/32. a. — 448.000, 1932/33. a. — 711.000 ja 1933/34. a. — 629.000 tööpäeva. Nimetatud aastail Riigi Metsatööstus töötas üles vaid $\frac{1}{3}$ riigi aastalangist, seega kogu aastalangist ülestötamiseks kulub 3 korda enam tööpäevi. Kui siia juure arvata metsakasvatuse ja hooldamistöödele kulutatud tööpäevad, siis näeme, et riigimetsades metsamajanduslikeks töödeks kulub ligi 2 miljonit tööpäeva.

Nimetatud tööd teostatakse hooajata töödena, metsakasvatustööd kevadel, hooldamistööd suvel ja ülestötamistööd talvel. Ilmastikuoludest tingituna on vaja nimetatud töid sagedasti kiiresti lõpule viia, selleks kulub aga rohkesti tööjõudu, milline igal pool ühtlaselt kättesaadav pole. Meil asuvad suuremad metsamassiivid Alutagusel ja Pärnumaal, kus rahvastiku tihedus on vähem kui mujal. Hõredalt asustatud piirkon-

dades on aga tõsiseid raskusi metsamajanduslike tööde õigeaegse teostamisega.

Metsavaestes piirkondades on harilikult elanikke 1 km² kohta rohkem ja vabu käsi metsamajanduslike tööde teostamiseks rohkem saada.

Kui tahetakse vajalisi hooajatöid õigeaegselt teostada olemasolevate töölistega, siis tuleb parandada töövõtteid, töökorraldust ning tööriistu, ühe sõnaga, tuleb tööd ratsionaliseerida. Ratsionaalse töö puhul on ühe töölise tööviljakus suurem ja ilma töölise tööjõu kurnamiseta on võimalik tööd kiiremini sooritada, millega seoses on ka rahvamajanduslik kasu.

Töö ratsionaliseerimise mõte on pärit Ameerikast, kus ins. Taylor, kelle nime kannab äärmus töö ratsionaliseerimise alal, kronomeetrilisi mõõtmisi töö juures teostades, et lihtsustada töövõtteid maksimaalselt. Ins. Taylor ja tema õpilased arendasid töö ratsionaliseerimise tööstusis äärmuseni, arvestamata selle mõju töölisel kui elavale organismile. Sellest tingituna tekkis töölikonnas äge kihutustöö töö ratsionaliseerimise (Taylori süsteemi) vastu. Kuid kuldne kesktee, s. o. paremate tööriistade ja töövõtete kasutamine ning sellane töö organiseerimine, kus arvestatakse ka töölise tervislikku seisukorda, on igale tööstusele ja majapidamisele ainult kasuks.

Viimasel aastakümnel on metsamajanduseski tekkinud vajadus töö ratsionaliseerimise järele. Töötasu tõus

ei ole käinud alati rööbiti metsahinna tõusuga, mille tõttu metsamajapidamised sageli kahjuga või väga väikese kasuga töötasid. Riikides, kus metsamajanduse osatähtsus riiklikus majapidamises on suur, haarati töö ratsionaliseerimise kui päästevahendi järele ja sellega on kohati juba häid tulemusi saavutatud.

Nagu juba eespool nimetatud, on võimalusi töö ratsionaliseerimiseks mitu: töövõtete parandamine, töö korraldamine ja sobivate tööriistade tarvitusele võtmine. Nimetatud võimalusi on mujal riikides eduga kasutatud ja neid on võimalik meiegi oludes rakendada.

Näitena võime tuua Nõukogude Vene metsamajanduse. Põhjapoolsete metsade intensiivset ekspluateerimist takistas tööliste puudus, samuti oli halva töökorralduse, toitlustamisraskuste ning halbade tööriistade tõttu tööliste tööviljakus väga väike. Näiteks valmistas keskmise headusega metsas 1 tööline 2—4 tm palke päevas. 1930. a. aga kutsuti Vene-Karjalasse soomlasi-metsatöölisi Kanadast, kes oma eeskujuliku töökorralduse ja sobivate tööriistadega kujunesid mustertöölisteks, kelle järele kohalikke metsatöölisi välja õpetama hakati. Paari-kolme-aastase töö järele on seal tööviljakuse tõus märgatav, hoo-
gus propaganda (Stahhanovi liikumine) aitab kaasa, ja selle tulemusena väheneb valmismaterjali omahind. Kui varem 1 tööline päevas üles töötas kuni 4 tm palke, siis nüüd jõuab seal 1 tööline keskmiselt päevas üles töötada 7—10 tm palke ja pakke.

Intensiivselt tegeldakse nimetatud küsimusega ka Saksas. 1925. a. loodi Eberswalde metsaülikooli juure metsandusliku tööteaduse instituut, milline on juba teinud palju tänuväärt tööd, eriti uute tööriistatüüpidega katsetamise ja ka töövõtete uurimise alal.

Milliseid võimalusi tööviljakuse tõstmiseks oleks siis meil? Sellaste võimalustena võiks mainida töökohal töö organiseerimist, tööjuhtide ja tööliste ettevalmistamist ja paremate tööriistade soetamist.

Metsamajanduslikke töid meie metsades jälgides võib tähele panna suuri kõikumisi tööviisides ja tööviljakuses. Näiteks ühes kohas metsatöölised lan-

getavad kõik puud enam-vähem ühes suunas, mis kergendab tüvede lühendamist ja materjalide väljavedu. Teisalt langetatakse tüved risti-rästi, milline nähtus esineb eriti nooremate tööliste puhul. Viimasel juhul kulub ühe tm metsamaterjali ülestöötamiseks märksa enam aega.

Meil kestab metsaülestöötamine 3—5 kuud aastas, vaid üksikuis tööpiirkondades kuni 7 kuud, ülejäänud osa aastast peavad töölistel tööd otsima teistel tööaladel. See on üheks põhjuseks, miks meil on vähe erioskusega metsatöölisi. Nüüd on selles suhtes lähemas tulevikus paranemist loota, kuna alaliste metsatööliste kaadri soetamisega metskondadesse on võimalik neist kujundada mustertöölisi. Praegu tegeleb metsatöödel palju vilumata töölisi, kes küll suudavad puid langetada ja ka lühendada, kuid kellele on täieliseks uudiseks, et töövõtete lihtsustamisega ja paremate tööriistadega võimalik on päevast töösaavutust enam kui 100% tõsta.

Samasugune nähtus esineb metsakasvatustöödel, kus viletsate tööriistade ja vahelduva töölisepere tõttu tööviljakus on kaunis väike ja töö headus palju soovida jätab, kulud aga siiski suuremad on kui vilunud oskustööliste tööolles.

Tööviljakuse tõstmise parema tööorganiseerimise näol on tänuväärt ülesandeks tööjuhtidele, kes kõik kahjuks küll isegi teadlikud pole, kuidas seda teostada. Nooremate tööjuhtide, metsnike, metsavahtide ja praakerite ettevalmistusel metsakoolis varustatakse õpilasi elementaarsete teadmistega.

Saksamaal, kus metsade pindala 1934. a. moodustas 27,2% kogu riigi pindalast (meil 20,2%) ja kus viimaste aastate kava kohaselt metsapind peab tõusma 34%-ni, on metsatöölise ettevalmistusele erilist tähelepanu pühendatud. Seal teostatakse seda eriliste töökursustega, kusjuures need kursused on mitmeastmelised. Noormees, kes soovib saada metsatööliseks, peab ühe aasta töötama vilunud metsatöölise juures abilisena. Siis pääseb ta töökursusele, mille kestus on 1—1½ kuud ja kus käsitellakse praktilise oskuse viimistele-
mise kõrval ka teoreetilist osa metsakasvatuse alalt. Kursuse lõpul korraldatakse katsed, mille sooritanuile an-

takse õppinud metsatöölise kutsetunnistus. Ka vilunud metsatöölisi komandeeritakse aeg-ajalt lühemaajalisile töökursusile, et neile selgitada praktiliselt mõnd uut tööviisi või uuetüübilist tööriista. Neil kursusil käsitletakse ka uusi võtteid metsakasvatuse tehnikas. Seda tehakse riigis, kus rahvastiku tihedus on märksa suurem kui meil ja kus tööjõudu peaks olema külluses.

Nõukogude Venes on põhjus metsatöölise väljaõpetamiseks teissugune. Seal on põhjapoolsete metsade ülestöötamiseks vaja töölisi tuua lõunapoolsest riigi osast, kuna põhjapoolsest riigi osast, metsade rajoonis, on elanikke väga hõredalt. Töölisile elatisvahendite hankimine on suurte kuludega ühenduses, seepärast tuleb tööliste tööviljakuse tõstmisega tasakaalustada tööliste vähesust. Nagu juba eespool tähendatud, kutsuti Kanadast soomlasi-metsatöölisi, kes mustertöölisina olid kohalikele metsatöölisetele eeskujuks ning õpetasid viimastele töövõtteid ja paremate tööriistade (kirveste ja saagide) käsitelmist. Viimase 4 aasta vaatlused on sealgi tööviljakuse märgatavat tõusu tõendanud.

Lõpuks aitavad sobivad tööriistadki tööviljakust tõsta. Saksamaal on sobivate kultuur- ja metsatööriistade leidmiseks ja nendega katsetamiseks loodud eriinstituut, milline on juba terve rea sobivaks tunnustatud metsatööriistu turule saatnud. Soomes, Rootsis ja viimasel ajal ka Nõukogude Venes on tarvitusele võetud uuetüübilisi saagi ja kirveid, milliste mõju tööviljakuse tõusule tõendavad vastavad eriuurimised. Uuetüübiliste, hõrendatud hammastega saagidega katsetati ka Voltveti katsemetskonnas, kusjuures katsete tulemused õigustavad nende saagide tarvituselevõttu. Kuid uuetüübilised saed on töölisile esialgu võõrad, neisse suhtutakse kahtlevalt ja nende tarvituselevõtt vajab innukamat propagandat.

Töö ratsionaliseerimiseks on vaja uurimisi ja vaatlusi, millised peaksid olema juhitud ühest keskkohast. Sellaseks keskkohaks kujuneb 1936. a. asutatud Metsanduslik Katsejaam, mille töökavva on võetud ka tööuurimine, et võimalusi leida tööviljakuse tõstmiseks. Tööviljakuse tõus on kasuks nii töölistele kui ka riigile.

Metsaväärtuse hindamisest Rootsis

A. PALS

Hiljuti valmis Rootsis 1933. a. statistiliste ja maksustusandmete järgi uurimus Rootsi metsade väärtuse kohta. Selle järgi hinnati Rootsi metsamaa koguväärtus 412 milj. Rootsi kroonile (390 milj. Ekr.), andes keskmiselt ha väärtuseks 17,5 Ekr. Põhja-Rootsis oli see kõikuv 4.80—8.00, Kesk-Rootsis 14.00—24.00 ja Lõuna-Rootsis 28.00—40.00 Ekr., kohati tõustes aga üle 80.00 Ekr.

Kogu Rootsi puistuväärtus samal ajal hinnati 1,35 miljardile Rkr-le, s. o. umbes 1,28 miljardit Ekr. või ha kohta umbes 57 Ekr. Eri maaosades oli see samuti muutlik: Põhja-Rootsis umbes 16.00—28.00, Kesk-Rootsis 48.00—96.00 ja Lõuna-Rootsis keskmiselt 80.00—110.00 Ekr., tõustes kohati 160.00 Ekr-ni. Seega metsaväärtus (maaväärtus + puistuväärtus) Rootsis, jättes linnalähedased omanikud arvestamata, tõusis 96% kogu maa-pinnast arvestamise juures umbes 1,66 miljardi Ekr-ni.

Samal ajal jagunesid Rootsi maametsad omanike järgi: riigi — 18,3, kirikute, üldasutuste, kogukondade jne. — 5,8, osaihisuste — 25,8 ja erametsi — 50,1%. Erametsade pindalast — 11,11 milj. ha-st — oli alla 25 ha suuri metsaomanikel — 1,76 milj. ha, 25—50 ha — 2,02 milj. ha, 50—100 ha — 4,44 milj. ha, 200 ha ja suuremate metsaalade omanikele 2,89 milj. ha. Osaihisused omasid eri maaosades metsi Põhja-Rootsis 29,5%, Kesk-Rootsis 31,5% ja Lõuna-Rootsis 7,8%.

Metsamaa ja puistu väärtus, olenees asukohast ja koosseisust, oli suuresti kõikuv üksikute omanike vahel. Kogu riigi keskmiseks metsamaa väärtuseks arvati riigimetsades 8,8, kirikute jne. metsades 15,5, osaihisuste metsades 15,8 ja erametsades 22,1 Ekr.

Hindamiste järgi oli kogu riigi kohta keskmiseks kannuhinnaks m³ kohta umbes 300 Ekr.

Metsamaa väärtuse arvestamisel maksus-

tamiseks arvati esiteks normaaltook m³ ha-l, mis üksuse kannurahaga korrutades andis rahaväärtuse — tulu üksuse kohta. Nii saadud normaalne vabatulu vähendati 1/3 võrra, metsa kasvatuse, valitsemise jne. kuludeks.

Ülejääv 2/3 korrutati 3,5-ga ja saadi seegi metsamaa väärtus, kuna puistuväärtuse leidmiseks korrutati sama 2/3 normaaltulu 16,5-ga ja metsa seisukorra, tõelise metsa ja normaalse metsa tagavara suhtega.

Metsamaterjaalide parvetamisest Koiva jõel

H. Klasmann

Enne maailmasõda oli üks tähtsaimaid ja suurimaid parvetusjõgesid kogu Baltimaal Koiva jõgi, mis oma voogudel varajasesest kevadest kuni hilise sügiseni kandis Riiga hulgaliselt igasuguseid metsamaterjale, mis seal vabrikuis ümbertöötamisele läksid, kuid mis nüüd metsade vähesuse ja Eesti-Läti piirihoone tõttu on jäänud mitmekordsest väiksemaks, sest tollal suunati ka Mustjõe ümbruse metsade materjaalid parvetamise teel Koivasse ja sealt edasi Riiga.

Kuid ei saa siiski eitada Koiva jõe suurt osatähtsust lätlastel oma metsamaterjaalide transporteerimisel, sest neil asub Riias oma puidu ümbertöötamise keskus, samuti leiavad seal otstarbekohast kasutamist jäägid, nagu saepuru, koored, pinnud jne.

Et säärased veeteed ei nõua mingisuguseid korrashoiv ega muid kulusid, samuti jäävad mõjuta lumeta talved, millal meil veokulud võivad tõusta mitmekordseiks, siis ei saa meie säärasest odavast metsamaterjaalide edasitoimetamisest unistadagi.

Parvetamise järjekord on määratud kindlaks järgmiselt: esimesena, kui vesi on tõmbunud juba jõesängi, sõidavad palgiparved, järgmistena lahtised okaspuupalgid (et lehtpuupakkude uppumise % on suur, siis neid lahtiselt ei parvetata, vaid nad asetatakse parvedele ja okaspuupalkide vahele parvedes) ja viimseina liiprid, propsid, paberi- ja küttepuud.

Parvede sidumisel, mis sünnib vees, sorteeritakse ühte parvejatku kõik ühepikkused palgid ja seotakse need traadiga risti asetatud roovikute külge. Ainult jatku kummalgi äärel asetatakse üks pikem palk ja seotakse see ainult eesotsast, mille tagumine ots järgm. jatku eesotsast mööda ulatub, takistades seega puudesse ja pöösastesse kinnijäämist. Jatku kinnitatakse samuti üksteise otsa traatidega, et anda parvele lookleval jõel keeramise võimalust.

Parve, mis koosneb enamasti 4—8 jatkust,

igas jatkus 25—30 palki, ja mis sisaldab umbes 45—60 tm, juhivad seadeldistele asetatud 6 m pikkuste mõladega kaks meest — üks ninas, teine sabas. Tekib tarvidus parve peatamiseks, juhatakse parv kalda lähedusse ja sobival kohal hüppab sabas seisja ühes sahaaga, mis ei ole muud kui teravat raudtuppe kandev tugev teivas, mille alumisse otsa, umbes 0,5 m kõrgusele, on seotud 20 m pikkune terasköis, mille teine ots on kinnitatud parve sabasse, ja künnab parve kinni, millest räägivad kõik ülesküntud Koiva jõe kaldad.

Parvel asetseb ka õlgedest või laastudest tehtud onn, kus parvemehed tarviduse korral ulualust leiavad, sest teekond parvede kaugemast kokkupanemise kohast kuni Riiani on 250—300 km ja vältab vahest kuni kolm nädalat. Soodsate ilmade ja veega sõidetakse see tee ära umbes nädalapäevadega ja saadakse tasuks 250—300 latti, seega tihumeetri edasitoimetamise eest 0,02 latti üks km.

Lahtiste palkide parvetusel tõmmatakse 15—20 km eemale ette palkidest üksteise otsa kinnitatud tõke, kuhu sinna saabunud palgid jäävad peatuma. Lõpposa lähemale jõudmisel lastakse tõke jälle edasi. Et sääraselt võib kümnekond inimest kümneid tuhandeid palke edasi toimetada, siis on siin kulu veel väiksem kui parvedega laskmisel.

Propside, liiprite, paberi- ja küttepuude parvetamine sünnib samuti nagu lahtiste palkidegi parvetamine.

Metsamajanduslike tööde mitmekesisuse tõttu oli endistel aegadel sel alal tegutsevate tööliste vahel välja kujunenud nagu seisused ja üksteisele ülalt alla vaatamine. Tähtsaimateks pidasid end liiprilööjad ja parvepoisid. Kumb nimet. seisustest oli tähtsam, sellest ei suutnud kõrvaltvaataja aru saada. Kuid aeg ise on lahendanud selle küsimuse. Kuigi veel mõnes metsanurgas mõni vibutab määratu suurt liiprikirvest, antakse liipriole lõplik kuju nüüdsel ajal suuremalt jaolt sae-

raami vahel ja elukutseliste liiprilööjate seisus on välja suremas, kuna parvepoisid praegu edukalt raudteede, autode ja teiste veovahenditega võistlevad.

Ilusail kevadepäevade õhtupoolikuil vaju-

vad parved looklevad Koiva jõe voogudel, mille kaldaid ehivad tihedalt kasvavad valgetes õites toomed. Kaugele kostab parvepoiste laul ja tihti ka harmoonikahelid.

On siiski veel romantikat!

Jakobstadi metsaservituut

Jälgides „E. Metsas“ metsateadlase A. Kohhi kirjeldust „Austria metsandusest“, milles muuseas ka mainitakse sealseid metsi koormavaid servituute, meenub mulle üks Dignaja (Dubena) kroonumetsa koormav iselaadne servituut, mille omapärasuse tõttu tahaksin sellega tutvustada „E. M.“ lugejaid.

Mainitud servituut on antud Jakobstadi linnale Kuramaa hertsogi Jakobuse *) poolt, linna külje all asuva Dignaja metsa kasutamiseks järgmiselt: servituuti määrav ürik lubab Jakobstadi linnale korjata D. metsast lamavat metsa (tuulemurd ja -heide), saates iga päev metsa 141 hobust, alates teisest jõulupühast kuni suure paastu esimese pühapäevani. Ürik algas sõnadega: „Meie, õilis Jakobus, Kuramaa hertsog, lubame Jakobstadi linnale...“ Järgneb loetelu, mis eespool on mainitud.

Kuna Dignaja metskonda (14.000 ha) majandati sel ajal Vene riigimetsana harilikus korras, siis kasutati ära järjest kõik tuulemurd ja -heide, mis tekkis väljaspool servituudi õiguse kasutamiseks määratud tähtaega, nii et s. kasutamise alguseks polnudki õieti lamavat metsa, tuli rahulduda sellega, mis tekkis kasutuse kestusel. Sellest hoolimata läksid linna elanikud-hobusemehed hoolsasti metsa, linnavalitsuse poolt koostatud nimekirja järele, millest teisend metskonna kantseleisse saa-

deti, olles veel peale selle varustatud isikliku loaga.

Nüüd algas äge kunstlik lamava metsa tekitamine, mille peale metsasõitjad suured meistrid olid, end aasta-aastalt selles treenerides, sest tühjalt koju sõita ju ei kõlvanud.

Hoolimata sellest, et mobiliseeriti selleks ajaks korjamise järjekorras olevasse vahtkonda abiks naabermetsavahte, suudeti vaevalt „kunsttööd“ paraliseerida, päriselt ära hoida aga mitte. Pärast „maruhoo“ möödumist leidis ikkagi vahtkonnas siin-seal kunstmurru jälgi, mis valveametnikele tuska ja sekeldusi sünnitasid.

Teisena võiks veel mainida üht suuremat servituutkohustust, mida tuli kanda Dignaja metskonnal Jakobstadi kloostri kasuks. Metskond pidi andma iga aasta kloostriale 60 kantsülda küttepuid. Kloostrit tegelikult aga enam ei olnud, oli kunagi, katoliikluse ülevõimu ajal, olnud. Nüüd selle asemel ja asukohal eksisteeris läti apostlik-õigeusuliste harilik kirik, kuid servituut oli tavaõigusena maksev ja küttepuid võttis vastu kirikuamet, väljaandmise dokument kirjutati aga metskonna poolt ikkagi kloostri nimele.

Sellane olukord oli Vene valitsuse päevil 1903.—1908. a., mis aga servituutidega on tehtud Läti iseseisvuse ajal — pole teada.

Eru metsaülem A. K—g.

Metsloomade mõistusest

E. Schabak

(Järg ja lõpp)

Ahvid. (*Pitheci*)

Ahvide järeleaimamise kohta räägib Buffon: „Minu šimpansee oli õige

*) Jakobus, silmapaistvaimaid Kuramaa hertsogeid — 1642.—1681. a.

tõsine ja sõnakuulelik, pakkus inimestele kätt ja jalutas nendega; lauda istudes ta sidus omale suurätiku kaela, pärast veini joomist pühkis oma huuled puhtaks; ta tõi kapist ise enesele klaasi, pani suhkru sisse, kallast teed peale ja laskis enne joomist jahtuda.“

Kas ei ole väikesed inimlapsed sama-sugused „ahvikesed“? — esimesel eluaastal nad ehk pole sedagi, seni kui aegapidi välja areneb järeleaimamise võime.

Traill'i šimpanseel hoiti ees peegel: kohe oli ta tähelepanu köidetud; suurimale liikuvusele järgnes sügavaim rahu. Uudishimulikult uuris ta seda imelikku asja ja näis olevat tumm imestusest, vaatas siis küsivalt oma sõbrale, siis jälle peegile, läks selle taha, tuli tagasi, vaatles veel kord oma pilti ja katsus näpuga, kas siin on tegemist kehaga või ainult silmakirjaga: täpselt nii, nagu tegutsevad ka metsinimesed, kui neile esimest korda peegel antakse.

Leitnant Sayers räägib isa-ahvist, kes soojalt sõbrustas ühe neegri-riipoisiga ja vihast kohe karjus, kui viimane tahtis ära minna; see ahv armastas väga igasuguseid riidetükke ja näitas samuti suurt rahulolematust, kui neid katsuti talt ära võtta. Tema armsaimaks toiduks olid banaanid; kord näidati neid, kuid ei antud temale; siis ta äärmises vihas hakkas karjuma, jooksis peaga nii kõvasti vastu seinale, et ta seliti maha kukkus, tõusis siis kasti otsa, tõstis oma käed ahastuses üles ja prantsatas jällegi vastu maad. Ehmatatud sellest enesetapmiskatses, anti talle viimaks need banaanid kätte. Nii sarnles ta halvastikasvatatud inimlapsele. Kuri ta aga ei olnud ja kunagi ei hammustanud ta oma ravijat.

Brehm ise seletab: „Kurvas meeleolus minu šimpansee tegi haledat häält; teotamise vastu oli ta väga tundlik: viskles seliti maas, ta nagu tõmbles, vehkles jalgadega ja kätega, karjus ja kiskus oma karvu; ta armastas väga köit või redelit mööda üles ja alla ronida, oli väga osav võimlemises mitmesugustel riistapuudel; kord kinnitati tema traatpuuri laele banaanid; nende kättesaamiseks tassis ta mitu kasti kokku, paigutas need üksteise peale, ronis ise otsa; kui ta aga ka siis ei küündinud banaanideni, ta tõi veel teise puuris oleva ahvi appi, kes pidi peal-mise kasti otsas seisma; ise kargas ta selle selga ja sai viimaks oma saagi kätte.“

Seesama šimpansee jäi haigeks: kopsupõletik ja mädapaise kaelal. Teda arstis Dr. Martini, kes räägib: „Lamades voodis, tekkidega kaetud, ta kartis mind algul, nagu laps võõrast, ja ei lubanud mingit uurimist; paari päevaga ära harjunud, ta juhtis ise mu käe valutava kaelapaiseni; operatsioonitegemiseks teda kopsupõletiku pärast kloroformeerida ei võinud; 4 mehe käte vahelt ta rabeles lahti. Rahustasin teda kaastundlike sõnadega, võtsin ta sülle ja jälle ta juhtis mu käe paiseni. See julgustas mind ja ravitseja abil lõikasin ma tal ilma vastupanuta paise lahti, kust kohe kõik mäda välja purskas. Nähtava rõõmuga kaelustas ta oma ravitsejat ja ulatas mulle tänuavalduseks oma käe. Kopsupõletik aga võttis ikka raskema kuju ja viimati ta suri kui inimenegi.“

Maalikunstniku Fr. Specht'i seletus ühe šimpansee kohta Nill'i loomaaiast Stuttgart'is: „See šimpansee võis isegi naerda, nagu inimenegi, mis on seda enam tähelepanav, et teatavasti ju mitte ükski loom ei avalda oma rõõmu valju naeruga. Kui ma selle armastusväärse poisu kaenla alt võttes üles õhku paiskas, teda kukkuvana vastu võtsin ja jälle üles viskasin, siis ei olnud ta rõõmunaerulaginal lõppu. Samuti siis, kui ma ta jalataldu köditasin. Stuttgart'is loomaaias oli kaks šimpanseid, kes üksteisega väga hästi läbi said. Algul oli seal vaid emake, kelle puuri paigutati äsja reisilt saabunud isake oma vateeritud kastis. Kui see nüüd sealt välja astus, seisid mõlemad viivu tummalt üksteise ees, langesid siis üksteise kaissu, vastastikku suudeldes. Söögilaua taga istudes sõid mõlemad lusikatega oma putru, ilma toidukadeduseta; kui neile selle juures veini klaasidesse kallati, siis emake tühjedas ikka enne isakese klaasi ja pani selle jälle rahulikult paigale, s. t. „isake, ärge jooge nii palju.“ Ka need mõlemad loomad avaldasid mängude juures oma rõõmu naeruga.“

Looduseuurija Wallace's: „Minult püssikuuliga haavatud orangutang ronnis kõrgemale puulatva. Siin ta hakkas haavamatu käega tugevaid oksid murdma ja neid sobival kohal okste harude vahele risti-rästi üksteise peale la-

duma, nii et mõne minutiga oli tal pe-sapaik valmis, mis teda hästi varjas minu pilkude eest. Säärase magamis-aseme valmistab orangutang enesele igaks ööks, kuid mitte kõrgemale kui 8—15 m maapinnast arvates — vist sellepärast, et siin on rohkem tuulekaitset.“

Schomburgk toob näite, mis tõendab ahvide omadust leida sidet põhjuse ja tagajärgede vahel: „Ade-laide taimeaia loomateaduse osakonnas oli üks vana kübaraahv (*Macacus sinicus*) ühes kahe noorega. Kui ravitseja kord väga kuumal suvepäeval ahvidele joogivett uendas, hammustas teda vana ahv vasakust käsivarrest nii kõvasti, et ta peale lihaste ka tuiksoone läbi pures, mille tõttu mees pidi pike-mat aega haigevoodis lamama. Selle kuriteo eest mõisteti ahvile kohe surmaotsus. Kui järgmisel hommikul teine ravitseja püssiga puuri astus, vaatasid mõlemad noored ahvid rahulikult pealt, mis nüüd saab. See polnud neile uudiseks, sest püssi tarvitati siin õige sageli kasside ja rottide tapmiseks ja ka püssipaugud ei hirmutanud ahve. Surmamõistetud kuritegija põgenes aga välkkiiresti magamispuuri, kust teda ka meelitustega ei saanud enam välja kutsuda. Kui siis ka harilikku toitu sisse toodi, vaatas ta söömata oma peidupaigast rahulikult pealt, kuidas noored söid, mida ta seni kunagi ei teinud. Niipea kui ravitseja püssiga puurist niivõrd kaugenes, et teda enam näha ei olnud, hiilis vana ahv välja, haaras mõne toidutüki ja pöördus suurima rutuga tagasi magamispuuri. Kui ta siis teist korda väljus sama eesmärgiga, löödi magamispuuri uks väljast ruttu kinni. Nähes püssimeest jälle puurile lähenevat katsus vana kelm nagu hullumeelne avada peidupaiga ust. Sellega aga mitte toime saades tormas ta ühest nurgast teise, otsides väljapääsu. Põgenemise võimalust mitte leides viskus ta viimati seliti põrandale ja kogu kehast värisedes ootas oma saatust, mis teda nüüd tabaski.

Ühe inglase-plantaatori suhkrupillirooistandused kannatasid kehvalt ahvide laastamise all, nii et ta nende peletamiseks mõtles välja järgmise abinõu. Aiatöölise abil ajas ta

hulga nooremaid ahvikesi ühe puu otsa, laskis selle maha raiuda, noored kurjategijad vangistada ja koju tuua. Siin nad määriti paksult üle salviga, mis sisaldas suhkrut, mett ja oksendamis-rohtu. Määritud ahvikesed vabastati siis ja nad pöörsid kohe metsa tagasi. Kartlikud ahvivanemad röömustusid väga oma järeltulijaid jälle kohates ja nad hakkasid neid hoolikalt puhtaks lakkuma. Määre oli magus ja puhastustööd tehti heameelega ning õige põhjalikult. Varsti algas aga säärane kole merehaigus, et selle kogemuse tõttu ahvid kadusid ega korranud iialgi enam oma rünnakuid.

Nagu seletab Rüppel, olevat Marokos, Alžeerias ja Tuneesia mägedes elav Magot (*Innus acaudatus*) eriliselt tark, kaval ja nupukas. „Tema peatoiduks on mitmesugused putukad, ussikesed ja tõugud, mis ta kivide alt leiab; ta on väga kärmas, nobe, ja oma tugevaid hambaid ta tarvitab ka enesekaitseks. Heameelega sööb ta ka skor-pione ja oskab neilt varem mürgiastli välja kitkuda.“

Gessner väidab, et mandrillid (*Cynocephalus*) olevat väga kurjad, tigidad ja äkilise vihaga loomad. Nad avaldavat isegi armukadedust, ja mitte ainult emaaahvide, vaid ka naisinimeste suhtes. Kord ei saanud puurist välja-pugenud mandrilli kuidagi sinna tagasi ajada. Siis tarvitati järgmist lõksu: puuri ukse taha paigutati ühe ravitseja tütar, kes ahvi harilikult söötis ja talle meeldis. Keegi töölistest kaisutas siis tütarlast ja suudles teda. Seda nähes tormas mandrill nagu hullumeelne puuri ja oligi lõksus.“

Rengers'i ahvide kogus oli ka mitu Brasiiliast saadud *Cebus capucinus*'t. „Nad on väga tujukad. Igavust nad väljendavad veniva vilehäälega, oma nõudmisi — oigamisega ja ähkimisega, imestust — vilistamisega. Vihas nad karjuvad sügava bassihäälega mitmekordselt: hu-hu-hu. Kartust ja valu ta avaldab kriiskamise ja kilkamisega; röömujuhul ta kihistab naeru. Kurvas meeolus ta silmad täituvad pisaratega, s. t. ta nutab. Ise ta narrib alati teisi loomi: sikutab koeri ja kasse sabapidi, rebib partidel ja kanadel sulgi välja ja tõmbab ohjepidi läheduses kin-

niseotud hobuseid. Mida rohkem ta teisi loomi tülitab ja hirmutab, seda suurem on ta rõõm. Ise ta aga ei salli isegi seda, et tema üle naerdakse.“

Kõigest sellest selgub, kui võrd lähedal seisab ahvi inimesele, ja Brehm arvab, et ahvi ja inimese vahe polegi nii suur kui näit. ahvi ja hobuse vahe.

Võrreldes eeltoodud materjale loomade mõistuse poolt ja vastu peame lõppkokkuvõttes tunnustama, et looduse teadusel pole mingisuguseid tõendusi inimese ja loomade mõistuse vahel selge piiri olemasolu kohta, mis dogmaatikute ja müstikute poolt, teatava eesmärgiga, on kunstlikult üles seatud. Enesestki mõista on suur vahe inimese

ja teiste loomade vahel, kuid juba 1886. aastal Tartu ülikooli zooloogia prof. Braun tõendas, et vahe pehmekehaliste (*molluscide*) ja kõige esimese selgrooloomade esindaja *Amfioxus lantsetolis'e* vahel on palju suurem kui homo sapiensi ja Pitheci'de vahel.

Kõikide eluolevuste pikka arenemiskäiku võiks piltlikult ette kujutada rohkearvuliste astmetega trepina, mille kõige alumisel astmel asub üherakuline amööb-pisilane ja kõige kõrgemal seisab inimene. Sellest trepist on mineviku lõpmatu aja jooksul palju astmeid kadunud, mis üllatavad meid oma puudumisega. On aga väga tõenäoline, et ka praegune inimene pole veel looduse viimne sõna.

Kahekordsed preemiad.

P. E.

Ainult üks kord elus olen saanud oma 25-aastase riigiteenistuse kestes preemiaid kahekordselt. Teenisin sel ajal metsakorralduse ametis Ida-Siberis ja töötasin metsaurimise töödel Hiina piiri lähedal, seal, kus praegu ajalehtede teadete järgi sünnivad alatised kokkupõrked Jaapani väeosade ja Nõukogude Vene piirivalvurite vahel. See maamurk oli juba Vene tsaari ajal kohaks, kust üle Hiina piiri valgus Mandžuriast Vene territooriumile igasugust rahutumast elementi. See element peatus metsikus mägestikus, kus ta leidis kindla varjupaiga nii Mandžuu-

ria võimude kui ka Vene seadusevalvurite silmade eest. Metsik mägestik, mis kaetud põlise metsaga, ei ole suuteline toitma inimhulki, ja juba selle tõttu organiseerus see inimhulk paratamatult röövjoukudeks, keda Kauges-Idas tuntakse hunhuuside salkade nimetuse all.

Metsamehed elasid suure taiga hõlma all rahujalal kõikidega, samuti ka hunhuuside salkadega. Nendega taigas kokku juhtudes teeseldi, nagu ei aimataks nende õiget ametiala, samuti teesklesid need looduse rüpes elutsevad röövjoukude liikmed, nagu oleksid nad

TEADAANNE.

Varemalt teatatud tähtaja asemel peetakse 14. metsateadlaste päev Alkadeemilise Metsaseltsi korraldusel 2. ja 3. mail s. a.

Päeval refereerimiseks on seni nõusoleku annud:

1) Prof. A. Mathiesen — „Metsamaterjalide hindade tõus Eestis“.

2) Mag. E. Kohh — „Metsakaitse kühimusi kodumaa männimetsades“.

3) Insp. H. Uuemõis — „Kütteprobleem ja selle lahendamise seoses metsakasutusega“.

4) Assist. A. Karu — „Mõnda okaspuude punamädast seoses mitmesuguste kasvukohtadega“.

5) Hra R. Hallimäe — „Metsahoio küsimuse esteetilisi lähtemõtteid“.

6) Üliõpil. R. Silvester — „Pistikute juurdumise kiirendamisest orgaaniliste hapete toimel“.

Peale ülalnimetatute on refereerimiseks nõusoleku annud eriaimete õpetaja hra K. Zolk.

Väliskülalisena esineb referaadiga Läti Forstmeister hra Eiche väga aktuaalsel teemal — „Kamarbiku nõmmede metsastamise katsed Inčukalns'i katsemetsakonnas“.

Hra Eiche referaat põhjeneb tegelikkudele katsetel ja uurimustel ning töötab seetõttu kujuneda väga huvipakkuvaks.

Lootes metsameeste pere rohket osavõttu.

A. M. S. juhatus.

rahulikud kallihinnalise taime žen-žen juurte otsijad või vaiksed taiga kütid.

Mägestikus selles rajoonis olid sisse tallatud tugevad teerajad, mis viisid Ida-Siberi raudtee lähedalt üles mäeahelikesse ja sealt üle Hiina piiri Mandžuuriasse. Need teerajad olid sisse tallatud röövsalkade liikmete poolt, kes rahulike elanike maski all käisid küladest toidumoona ostmas ja seda seljas mägestikku tassisid mitmekümne kilomeetri taha. Nende moonavedajate vastupanu oli otse imestust äratav: üks mees võis 30 kg kandamisega päevas vabalt 50 kilomeetrit mägestikus ära käia ja, ööbinud kusagil lausa taeva all põliste puude varjus, võis jätkata oma rännakut järgmisel päeval samasuguse eduga, kuni ta jõudis oma jõugu juure laagrisse.

Minu naabruses, nii 100—200 km kaugusel, töötas teine metsauurijate salk just röövjoukude alatise liikumise keskuses. Siberi mõiste järgi olime naabrid, hoolimata säärasest kaugest maast. „100 versta pole kaugus ja 100 rubla pole raha“, ütleb siberlaste vana sõna. Sel naabril läksid juba suve algul vahekorrad hunhuusidega ootamatult sassi. Salga juht oli tahtnud kasutada hunhuuside teeradu küladega ühenduse pidamiseks ja oli saatnud ühe töölise külla midagi tooma, andes talle ligi vintpüssi. See tööline leiti aga mõne tunni pärast teerajalt läbilastud peaga, kusjuures talt püss oli röövitud. Selle töölise kaaslased, paar vana taigalast, kartmatut meest, öienaldasid hunhuusidega arveid seltsimehe tapmise pärast sellega, et varitsedes sama teeraja ääres kõmmutasid omalt poolt maha paar Hiina poissi. Selle järele sündis vastastikune laskmine kusagil põosastikus, kus küll keegi viga ei saanud, mis aga oli märguandeks avaliku vaenu lahtipuhkemiseks metsameeste ja hunhuuside vahel. Sellane seisukord kohutas suurt osa selle metsauurijate salga töölikskonnast, kes polnud põlised Siberi elanikud, vaid äsja Euroopa Venemaalt sisse rännanud talupojad, kes polnud koha peal veel jõudnud „aklimatiseeruda“. Need mehed katkestasid töö ja väljusid taigast vaahtamata salga juhi katseile neid sellest sammust tagasi hoida. Ja kuna ära-

minejaid oli rohkem kui töölejääjaid, siis ei saanud salga juht enam nende mõne töölisega töid jätkata ja oli sunnitud taigast väljuma, et küladest hankida uut tööliste peret. Külades selgus aga, et venelased säärasele, ka Siberi mõiste järgi veidi kardetavatele, töödele tulla ei soovinud. Kollasesse tõugu kuuluvaid töölisi sel ajal Kauges-Idas kroonutöödele aga palgata ei tohtinud, seda keelis Ida-Siberis maksmapandud kindral-kuberneri määrus. Sündinud juhtumist ja tööde katkestamisest tööliste puudumise pärast telegrafeeris metsauurimise salga vanem metsakorralduse revidendile kubermangulinna.

Metsakorralduse revident, kes selle rajooni töid juhatas, oli vilunud taigalane ja tundis maa olusid põhjalikult. Ta teadis, et tööliste saamine suve keskel oli raske, pealegi säärasel juhtumil, kus töölikskonda oli kohutatud. Kollane tõug, hiinlased ja korealased, säärasele kohutustele rõhku ei pannud — mitte sellepärast, et nad iseloomult oleksid venelasist vahvamad olnud, vaid nad vaatasid elu peale fatalisti pilguga — kas surm on määratud, seal tuleb ka surra — ja kannatasid tööpuuduse all. Nende palkamiseks ei saanud aga revident kubermangulinna luba, selleks pidi luba hangitama Peterburi kaudu. Säärane kirjavahetus oleks võinud kesta kuid ja see tähendas, et Hiina piiri äärsetes rajoonides oleks uurimine sel suvel jäänud teostamata. Seesuguste kehvade volitustega sõitis revident minu naabri juure, et selgitada olukordi ja anda instruksioone tööde jätkamiseks.

Sel ajal, kui naabersalgas neid asju klaariti, jõudis kõmouteade hunhuuside kallaletungist naabersalgale ka minu meeskonna kõrva ja sünnitas pahaendelist ärevust. Selle teate tõi külast hobusepoiss-moonavedaja — moon veeti küladest mägestikku hobuste seljas — kusjuures sündmused olid mitmekordselt suurendatud. Ka mina olin sel aastal tööliste palkamisel olnud etevaatomatu ja olin oma salga moodustanud töölistest, kes äsja Euroopa-Venemaalt olid saabunud. Võtsin nad tööle ühe väljarändajate punkti ülema soovitusel.

(Järgneb.)

Jahipidamisest metsistele

F. Reidolf

Kehtiv Jahiseadus keelab jahipidamise emametsistele kogu aasta kestel ja lubab pidada jahti ainult isametsistele, alates 2. aprillist kuni 14. maini, s. o. ainult kevadel. Neid lastakse peamiselt mængult. Rootsist, Norras ja Soomes on kevadine jaht metsistele keelatud põhjusel, nagu takistaks see mængu ajal lindude edukat sigimist, mistõttu seal lubatakse pidada jahti metsistele ainult suve lõpp-poolel, sügisel ja osalt ka talvel. Neid lastakse seal kas linnukoera eest (noorelinnujaht), söömisel lehistelt ja haabadelt (hiilimis- ja varitsemisjaht), laikaga puudelt või ajujahil.

Nagu juba teada, mängivad metsised aastate viisi ikka ühes ja samas, neile tuntud mängukohas ja seni kuni seal või selle läheduses pole juhtunud või läbi viidud suuremaid muutusi (met-sapõlemised, metsaraiumised jne.), ja kui neid seal alatasa ei eksitata, külastavad nad kord valitud mängukohta ja järjekindlalt igal kevadel. Pole mängukohad jahimehele teada, ei tekita nende ülesleidmine erilisi raskusi, sest neid tuleb otsida sääraseis kohtades, mis nii maastiku iseloomu kui ka metsa koosseisu poolest mängukohtadeks sobivad. Mängukohtade ülesotsimisega võib alata juba märtsikuus, kui metsised talvistest peatuspaikadest on lahkunud ja mängukohtade lähedusse elutsema asunud. Leitakse sel ajal metsise värsked jälgi korduvalt ühes ja samas piirkonnas või metsas, võib olla kindel, et mängukoht on sealsamas või kuskil läheduses. Vanadel isametsistel on harjumuseks nädal või paar enne mængu algust, ripakile-lastud tiibadega käia maad mööda ja „kriipsutada“ tiivaotstega maad. Palja maaga muidugi pole näha ei jälgi ega ka „kriipsutamist“, kuid värsked või sula lumega on need

selgesti nähtavad ning torkavad vilunud jahimehele kohe silma. Mängu ajal, puu all rohkemal arvul leiduvad metsiste värsked väljaheitel on tunnuseks, et puu on metsise „mängupuuks“, mida ta harilikult ka ööbimiseks kasutab. Eespool loendatud tunnused hõlbustavad küll suuresti mängukohtade ülesleidmist, kuid pole siiski küllaldased selleks, et nende varal kindlasti ära määrata mængu asukohta. Tähendatud tunnuste puudus raskendab küll mängukohtade ülesleidmist, kuid saab siiski ka nendeta hakkama. Mängukoha ülesleidmiseks ja selle täpse asukoha kindlakstegemiseks tuleb õhtul, metsiste sisseleenu ja hommikul mængu ajal vaikselt liikuda metsateid, sihte, kraave jne. mööda, vahete-vahel peatudes ja kuulatades, kas kuskil pole kuulda kukkede laulu, sisseleendu, robistamist, kaklust või kanade naakumist. On nende tunnuste varal mängukoht üles leitud, pole enam raske selle täpset asukohta, piire ja suurust kindlaks teha. Muidugi ei jõuta seda ühel õhtul või hommikul teha, vaid selleks peab korduvalt mängukohta ettevaatlikult külastama, lähenedes sinna kord ühelt, kord teiselt poolt. Kukkede õhtused üleleenu, mida nad on sunnitud ette võtma, kui päevased peatuspaigad asuvad mängukohtadest eemal, hõlbustavad ka viimaste ülesleidu, sest kui õhtul nähakse korduvalt metsiseid ikka ühte ja samasse suunda lendavat, võib mängukoha peatselt üles leida, kui otsimist teostada kukkede lennu suunas.

Mängu asukoht kindlaks tehtud, jõuda selgusele, mitu kukke ja kana mängukohta külastab. Meie oludes on noorte, mitte mängivate kukkede, samuti ka mängukohta külastavate kanade arvu võimatu täpselt välja selgitada, vaid seda võib ainult ligikaudu hinnata.

Laulvate kukkede arvu täpselt kindlakstegemine pole aga seevastu sugugi nii raske kui seda tihti arvatakse. Selleks tuleb mängukohta külastada mitu korda järgemööda, nii õhtul kui ka hommikul, ja vajalised andmed ongi käes. Metsiseid lugeda õhtul sisselennu ajal ja saadud andmeid kontrollida hommikul. Teostatakse lugemist ja saadud andmete kontrollimist järjekindlalt, pikema aja kestel, on lõpptulemused võrdlemisi täpsed. Suuremate mängude korral üks inimene muidugi lugemisega või kuulamisega toime ei tule, vaid selleks vajatakse 2—3 inimest. Nagu teada, ei sünni õhtune sisselend mängukohtadesse mitte täpselt arvatud ajal, vaid kord veidi varem, kord jälle hiljem, mistõttu on soovitatav, et kuulaja oleks kuulamiskohal tund või pool enne päikeseloojangut. Sisselend mängukohta ei veni pikale — harilikult 20—25 minutit. Kuulaja asukoht, s. o. kuulamiskoht valida sääraselt, et kuulaja oleks küllaldaselt varjatud, kuuleks mängukohta ilmuvate kõikide kukkede sisselendu ja et tal pärast sisselennu lõppu oleks võimalusi lahkumiseks, ilma mängukohas ööbivaid metsiseid häirimata. Endastmõista, et kuulamiskohta ei või valida mängukoha keskusse, vaid see peab tingimata asetsema serval, ja sääras kohas, kus tuulemurd, kuivad oksad, jää jne. ei takista tasast ja vaikset lahkumist. Nii mõnelgi juhtumil on kasulik, kui kuulamiskohta pääsuks ja sealt lahkumiseks rajatakse kitsas ja lihtne jalgrada, kust kõik mahalangenud puud, oksad, lehed jne. olgu kõrvaldatud, et poleks takistusi tasa ja vaikselt käimiseks. Kui jalgrada juba aegsasti puhastada lumest ja jääst, võib kuulamisele asuda ka siis, kui maapind on alles lumega kattunud. See on üpris tähtis seks puhuks, kui kavatakse kohe mängu algul mõnd vana riukukke kõrvaldada.

Nagu teada, vahetab vana kukk õhtul mitu korda puud, enne kui ta sobiva puu ööbimiseks leiab. See harjumus raskendab tunduvalt kuulamise teel kukkede arvu kindlakstegemist, kuigi vilunud ja mängukohta põhjalikult tundev kuulaja ei lase end sellega eksiteele viia. Igatahes, et mängivate kukkede

loendamisel suuri eksitusi ette ei tuleks, on õhtusel sisselennul saadud andmeid tingimata tarvis kontrollida hommikul mängul. Emametsised, nagu teada, ilmuvad mängukohtadesse harilikult alles hommikul, mistõttu võib nende arvu ainult siis ja sedagi ligikaudu hinnata.

Kuna metsis täpselt kella järgi mängima ei hakka, siis olla kohal vähimalt pool tundi enne arvatavat laulu algust. Kui õhtul on kuulamisel olnud ja kuke ööbimiskoht seetõttu ligikaudu teada, võib sellele vaikselt ja ettevaatlikult läheneda kuni 200—250 sammuni. Teatakse aga ööbimiskohta täpselt ja maa-kate võimaldab tasast käimist, võib ööbimispuule läheneda kuni 150 sammuni, tuulise ilmaga, lähenedes vastu tuult, isegi kuni 100 sammuni. Kasutatakse mängukohta minekuks laternat, kustutada see mängukohast eemal olles nii, et tulevalgus sinnani ei paistaks. Kavatakse jahikülaline üksinda kukele juure hüpata ja mängukohta ei tunne, tuleb saatjal tema tähelepanu juhtida säärasele kohtadele, kui neid mängukohas leidub, kust raske on läbi või üle pääseda ja ühtlasi ka näpunäiteid ja juhatusi anda, kuidas ja mis suunas oleks kõige kergem metsise juure hüpata. Lähenedes pimedas ettevaatlikult ja tasa tarvilise kauguseni metsise ööbimispuule, jääb kütt laulu algust ootama, mis harilikult algab metskurvitsa hommikuse lennu ajal või kohe pärast seda. Nagu teada, naksutab metsis algul, kuulatab siis, naksutab jälle — ja kui kõik temale paistab korras olevat, hakkab laulma, esialgu tavaliselt küll lühemate või pikemate vaheaegadega, nagu „mängiks ta end sisse“, kuid siis juba laulu hoogsalt jätkates. Kostab laul küttini, tuleb tal hakata metsisele laulu suunas lähenema, ja kui maakate vähegi võimaldab, püüda esialgu tasa hiilides edasi minna, kasutades selleks ka laulu vaheaega, sest enamail juhtudel pole maastiku-olud meil säärased, mis nõuaksid hüppamise alustamist juba 200—250 sammu kauguselt. Hakatakse nii kaugelt hüppama, jõutakse väga aeglaselt edasi ja ajal, mil metsised mängivad maas, võib seetõttu läheneda hõlpsasti; pealegi on kaugelt hüppamine väga väsitav. Jõutakse tasase ja ettevaatliku hiilimisega tarvi-

lise kauguseni, tuleb kütil siis juba läheneda kas suurte sammudega või hüpetega, mida võib aga teha ainult ihumise ajal. Kuna ihumine kestab kõigest 3—4 sekundit, siis ei suudeta ühe laulupuhu ajal tavaliselt rohkem kui 3—4 hüpet teha, eriti soodsa maapinna puhul õnnestub mõnikord küll kuni 5 hüpet, kuid rohkem vaevalt. Vesisel ja pehmel maapinnal tuleb sageli leppida ainult ühe suure sammuga, et sammumise tagajärjel tekkinud veevulin löpeks enne kui ihumine. Ihumise ajal tehtavate hüpete arv oleneb nii maapinna iseloomust kui ka jahimehe treeningust, kuid üldiselt on kasulikum korraga teha 2—3 hüpet (jahimehe jõu kohaselt), ülejäänud aega kasutades hüppamisel tagapoole jäänud jala teise kõrvale tõmbamiseks. Kui tehakse 4—5 hüpet, siis harali olevate jalgadega seisma jääda. Alati tuleb püüda nii edasi liikuda, et hüppamist lõpetades oleks jalgadel õige ja sobiv asend, sest sageli katkestab metsis laulu ning kütil tuleb siis nii mõnigi kord pikemat aega liikumatult paigal seista, mis on aga väga väsitav ja mõnikord isegi võimatu, kui jalgadel pole õiget asendit ja keha raskus langetub ühele jalale. Hüppamisega pole soovitatav enne alata, kui kuuldakse ihumist, sest mõned vanad ja kogenud kuked katkestavad täiesti ootamatult sillerdamise ja oodatud ihumine ei järgne. Ihumist aga kukk iialgi ei katkesta. Kui kuuldakse pealööki, võib kohe alustada hüpetega, sest pealöögil järgneb alati ihumine. On kudel mängutuju hea ja laul järgneb laule või juhtumil, kui tegemist noore kukega, võib riskeerida alata hüppamist kohe, s. o. niipea kui sillerdamine on lõppenud, ilma et oodataks ära ihumise algust. Hüppamine, samuti ka jalgadele õige asendi andmine tuleb tingimata lõpetada enne ihumise lõppemist, nii et ihumise viimne osa oleks liikumatult paigalseisvale jahimehele veel kuulda. Metsisele juurehüppamisel on kasulik talitada järgmiselt: Naksutamisel või laulu vaheaegadel välja valida lähenemistee ja lähim sobiv varjend, milleni 2—3 hüppega ihumise ajal arvatakse jõudvat; nüüd, niipea kui kostab ihumine, püüda vastava arvu hüpetega, kuid enne ihumise lõppemist jõuda väl-

javalitud varjendini (puu, põõsas jne), kus liikumatult kuni järgneva ihumiseni seisma jääda. Metsisele lähenedes püüda võimalikult peatselt üles leida puu, millel ta mängib, ja oks, millel istub, sest ihumisel ta ei pimestu, nagu tavaliselt arvatakse, vaid on ainult veidi ettevaatamata või hooletu. Mängib ta madalal või kui kütt on temast kõrge- mal võib ta kütti isegi ihumise ajal kergesti silmata, kui see temale täiesti varjamatult hüpetega läheneb. Et metsis laulu vaheaegadel väga teraselt kuulata ja ümbrust põhjalikult uurib, püüda end hästi varjata, nii laulu vaheaegadel kui ka hüppamisel. Seepärast ongi tähtis metsise asukohta üles leida juba võimalikult kaugelt, et teaks võimalusi leida sobiva ja küllaldaselt varjatud lähenemistee valimiseks. Puuduvad varjamiseks sobivad puud või põõsad ja seepärast peaks lähenema üle lausa lageda maa, on soovitatav pärast hüpete tegemist kohe maha heita, või kui see mõningail põhjusil on võimatu, siis vähemalt põlvili lasta ja keha küüru tõmmata. Säärases asendis sulab jahimees nagu rohkem ümbrusega kokku ega paista hõlpsasti teraselt ümbrust uurivale metsisele silma. Ennast liigutada või paigalt liikuda võib ainult ihumise ajal; muul ajal püsida paigal täiesti vaikselt ja liikumatult, hoolimata sellest, millises asendis jahimees ka ei oleks, sest iga vähimatki liigutust märkab metsis kohe. Kaugelt metsise asukoha ülesleidmine pole tähtis mitte üksnes jahimehe varjamise mõttes, vaid see võimaldab jahimehel juba kaugelt sobivat laskekohta välja valida, ilma et oleks vaja aega viita siis, kui ta on metsisele laskekauguseni lähenenud. Ei näe jahimees laulvat metsist eemalt, võib hõlpsasti juhtuda, et ta temale liiga lähedale või halvemal juhtumil isegi mängupuu alla hüppab, kust lasta ei saa, vaid on siis sunnitud tagasi hüppama, mis igakord aga ei õnnestu. Eriti täbar on jahimehe seisukord rabadel ja soostunud maadel, kus võib hõlpsasti juhtuda, et metsis märkab kohe mängupuu alla sattunud jahimeest, kes astus kas puujuurtele või kelle hüppe all turbaala pind kõikus. Jõuab jahimees metsisele liiga lähedale või satub isegi mängupuu alla, kust

lasta ei saa, tuleb uus, soodsam laskekoht välja valida ja sinna asuda, mitte hüpates, vaid kergete sammudega (endastmõista ainult ihumise ajal), seejuures püüdes mitte astuda puude juurtele. Kostab jahimehele laul küll lähedalt, kuid kord siit, kord sealt, kord valjemini, kord tasemini, siis võib ta kindel olla, et on sattunud mängupuu alla. Mängupuu alla sattudes hoiduda käega või mõne asjaga puud puutumast, sest seda märkab metsis kohe, katkestab viivitamata laulu, kuid võib ka ära lennata. Pimedal ajal on mõnikord väga raske puul mängivat metsist silmata, eriti kui ta asub kuuse või männi tihe- das võras, ja nii mõnelgi juhtumil olakse seetõttu sunnitud korduvalt ümber männipuu käima, või halvemal korral isegi jääma ootama koitu. Nagu teada, tõstab metsis laulu ajal pead ja kaela ülespoole ning lahutab saba laiali; asudes jämedal ja siledal oksal, kõnnib sellel laulu ajal edas-tagasi, kuna peenel oksal ta kõndida ei suuda, oksa värise- mise pärast. Pimedal ajal ja juhtudel, kui metsis laulab okstega hästi varjatud kohas, avastavad eestähendatud lii- gutused sageli tema asukoha. Kui olu- kord võimaldab, on soovitatav laulvale metsisele püüda läheneda nii, et ta jääks kütist hommiku poole, kus taev- valgus ja seetõttu metsis ise kui ka tema liigutused on selgemini nähtavad; samal ajal on ka kütt paremini pime- dusest varjatud.

Nagu teada, laulab metsis mängu- hooaja lõpupoolest alates ka õhtutel, kuid et õhtune mäng algab võrdlemisi hilja, rutata juurehüppamisega, et enne pimenemist oleks tema asukoht üles lei- tud. Hämaras metsas on teda võrdle- misi raske leida, eriti veel kui mäng toi- mub tihedal puul. Kiire pimenemise tõttu õnnestub õhtuselt mängult harva üle kahe kuke lasta; tavaliselt lepitakse ainult üheaainsaga. Õhtune jaht mängi- vale metsisele õhtuhämarikus ja pikale- venivate laulu-vaheaegadega on eriti huvitav ja paneb isegi vilunud metsise- küti südame kiiremini tuksuma, sest kuigi õhtune mäng kestab mõnikord tund või ka rohkem, võib see siiski igal silmapilgul lõppeda, misjärele kütt peab pikemat aega liikumatult paigal püsi- ma, enne kui ta võib vaiksete sammu-

dega armulaulu lõpetanud metsisest eemalduda. Jahimajanduse huvides pole soovitatav õhtust jahti mängivaile metsiseile pidada.

Vanad kuded alustavad mängu, kui maapind on veel üleni lumega kattunud. Muidugi võib siis alustada ka jahipida- misega, kuid seejuures peab ühtlasi ole- ma ettevalmistatud mitmesugustele ras- kustele ja sageli leppima ka väherahul- davate jahitulemustega. Kui päeval lumi sulab ja öösel on niivõrd tugev külm olnud, et lumi kattub jääkooruke- sega, mis inimest kannab, siis varusta- des end nahata vildikutega või mõnede teiste pehmete jalanõudega, mis või- maldavad lumel tasast edasilikumist, võib mängivale metsisele võrdlemisi hõlpsasti laskekauguseni juure hüpata. On aga öösi sula ja lumi selle tagajär- jel pehme ega krõbise, siis võib julgesti ka säärikuid kasutada. Kui aga lumi sügav ja öösi tekkinud jääkooruke in- mest ei kannata, pole peagu mingit välja- vaadet märkamatu metsisele laskekau- guseni jõuda; harukorral võib see õn- nestuda ainult suuskade abil.

Lastes metsist tuleb alati pidada mee- les, et tema vastupanu haavamise korral on väga suur ja seetõttu ei tohi ialgi tema peale kaugelt lasta, samuti ka siis, kui ta okstest on hästi varjatud. Mis puutub laskekaugusse, siis võib see hea ja kokkujooksva haavlipüssi juures olla kõige rohkem 45 sammu, mingil tingi- musel rohkem. Kuigi metsiseid on haavlitega surmatud 60 ja isegi roh- kema sammu kauguselt, siis on need vaid üksikud õnnelikud juhtumid, mis kuidagi ei õigusta nii kaugelt lasu te- gemist, kuna väljavaated metsist säära- sest kaugusest surmata on liiasti nõr- gad. Ainult haavamiseks või hea õnne peale laskmiseks on metsis kui harul- dane lind meile siiski liiga kallis. Pea- legi ei lase ükski teadlik jahimees loo- male-linnule, kui ta pole kindlal veendu- musel, et tabamus on enam-vähem kin- del. Keskmise headusega haavlipüssi juures on kõige sobivamaks laskekaugu- seks 25—30 sammu, ja kui täpselt sih- tida ja külmavereliselt lasta ning õi- gesse kohta tabada, võib olla kindel, et lask on kiiresti surmav. Metsise lask- miseks mängult on kõige otstarbekam

kasutada haavleid $3\frac{1}{2}$ või $3\frac{3}{4}$ mm (nr. 3 või nr. 2), mis küllaldaselt tiheadasti metsist katavad ja ühtlasi ka sügavalt keha tungivad. Kuigi mõnel üksikjuhtumil lastakse metsist mängult ka kuuliga, eelistada siiski haavlipüssi, mille lask metsist kindlamini ja kiiremini surmab. Kuulipüssi kasutades on veel see pahe, et laskmisega tuleb seni oodata, kuni on niivõrd valgeks läinud, et saab täpselt sihtida; kuid pilvise ilmaga läheb ootamisega niivõrd palju aega kaotsi, et teisele metsisele enam valguse tõttu läheneda ei saa. Lastakse aga siiski kuuliga, tuleb kasutada täismantel-kuule, mis küll igakord metsist paugupealt ei surma, vaid ainult raskesti haavab, kuid seevastu jälle lindu nii ei purusta kui poolmantel- või tina-kuul. Ka teadliku jahimehe seisukohalt tundub haavilask nagu õiglase mana ja huvitavamana kuulilasust, sest kasutades haavlipüssi, tuleb jahimehel metsisele tunduvalt lähemale minna, mis aga nõuab talt suurt jõupingutust, osavust ja oskust, milliseid ta võib omada just metsas, vabas looduses, mitte aga lasketiirul. Lähenedes metsisele paraja haavilasu kauguseni avaneb temale sellega ühtlasi võimalus lähedalt vaadelda seda toredat ja haruldast lindu, samuti tema huvitavat ja omapärast mängu.

Kui olukord vähegi võimaldab, on soovitatav puul mängivale metsisele lasta ihumise ajal, sest kuigi siis lask täiesti mööda läheb (ükski haavel teda ei riiva), ei pane ta igakord lasku tähelegi ja nii jääb kütile võimalus veel teist lasku anda. Teise kuke läheduses mändides, kui jahimees soovib ka seda lasta, tuleb tal esimesele metsisele lasta teise kuke ihumise ajal, et viimane laskmist ei märkaks ja sellest ei ehmuks. Kuna laulu vaheaegadel tuleb täiesti vaikselt ja liikumatult paigal püsida, siis on ka endastmõistetav, et püssi palge tõstmine, püssikuke vinna tõmbamine, kaitsevinnast päästmine, kõhatamine jne. on võimalik ainult ihumise ajal. Läheneva jahimehe eest lendutõusvale metsisele laskmine on täiesti lubamatu, sest hämarikus puult äkki lendutõusvat metsist on väga raske surmavalt tabada, küll võib teda aga kergesti haavata. On kõigi tabamustunnuste järele

otsustades esimene lask metsist tabanud ja teda raskesti haavanud, ei tohi teise lasu andmisega enam viivitada, sest haavatasaanud metsise ülesleidmiseks on vähe lootusi. Maasmängivale metsisele ei võimaldu igakord lasta ainult ihumise ajal, kuna ta sageli võib ihumisel parajasti mõne puu, põõsa, kännuga jne. varjatud olla. Sel puhul tuleb laskmiseks esimest sobivat silmapilku kasutada. Lastakse maasmängivale metsisele ihumise ajal, tuleb meeles pidada, et ta ihumise kestel umbes kehapikkuselt paigalt liigub.

Teadlik ja õiglane jahimees ei lepi üksi laskmisega, vaid kui ta pole metsist, kelle peale ta laskis, kätte saanud, siis ei löö ta kohe sellele käega, vaid püüab ühel või teisel viisil selgitada, kas lask läks mööda või kui see lindu tabas või haavas, siis millist kehaosa ja kas rängalt või ainult kergelt. Osutub tähelepandud või laskmiskohalt leitud tabamustunnuste järgi haavamine rängaks ja elukardetavaks, püüab ta igat viisi ja igasuguste abinõudega haavatud metsist peatselt üles leida ja surmata, et teda seega võimalikult kiiresti piinast ja kannatustest päästa.

Kuigi tabamustunnused on kõigil lindudel enam-vähem ühtlased, pole siiski üleliigne peatuda veidi nende tabamustunnuste juures, milliseid vilunud jahimees tähele peab panema, kui lask metsist tabab, kuid ei surma. Kuna ilma tähelepandud tabamustunnusteta pole üldse võimalik lasu tagajärgede üle otsustada, siis tuleb igal metsisekütil, kui hommikune hämarik ja olukord seda vähegi võimaldavad, püüda üksikasjaliselt tähele panna, millist mõju lask avaldas metsisele ja kuidas ta end pärast lasku ülal pidas. Tõuseb metsis, kelle peale ihumisel lasti, silmapilkselt suure robinaga oksalt nagu kukkudes lendu ja lendab otsejoones edasi, seejuures aga vajudes allapoole ja allapoole, ning ühtlasi riivates lennuteel ettetulevaid puid ja oksa, siis on ta kindlasti haavatud. Täiesti terve või lasuga ainult kergelt „riivatud“ kukk tõuseb nagu ülespoole hüpates lendu, tõustes peatselt kõrgemale, ei puuduta lennul oksa ega puid ja lendab võrdlemisi tasa, ilma suurt robinat tekita-

mata. Viimane tunnus on eriti tähtis, sest haavatud metsis lendab alati suure robinaga, kuna ta haavamise tagajärjel on osa oma jõust kaotanud ja seetõttu peab tiibadega tugevamini ja tihedamini töötama. Tundes lennul jõu kadumist, püüab haavatud kukk lennata puule, ja kui tal selleks jõudu ei jätku, kukub kas kohe maha või libiseb puud mööda suure robinaga alla, kuhu harilikult ka lamama jääb. Tiivast haavatud metsis langeb küll puult maha, kuid kiiresti toibudes, pistab viivitamata jooksu, sealjuures niivõrd kiiresti ja osavasti põgenedes, et inimesel on raske temale järele jõuda. Ei õnnestu tal põgeneda, hakkab ta kohevile aetud sulestikuga nii lähenevale jahimehele kui ka koerale ägedasti vastu, jagades siis hoope noka ja tiibadega ning kriimustades küünistega. Kaitseb end küllaltki mehiselt ja vapralt. Tabab lask ainult sisikonda, tõmbub silmnähtavalt kokku, kuid tõuseb kohe lendu ja võib veel väga kaugele lennata, enne kui maha langeb. Tabab lask pead, kuid silmapilkselt ei surma, tõuseb metsis küll püstloodis lendu, kuid peatselt kukub surnuna maha. Kukk, kellel mõlemad jalad on lasuga purustatud, tõuseb nagu kukkudes oksalt lendu ja lendab kaugele, enne kui maha laskub; uuesti lendu tõusta suudab ainult suurte jõupingutustega ja lendab siis madalalt edasi. Tabamustunnusteks võivad olla ka laskekohal leiduvad purustatud või läbilastud suled, millede kuju, ehituse ja värvuse järgi võib otsustada, millist

kehaosa lask tabas. Lendab metsis pärast lasku ära, ei tule kohe rutata mängupuu juure, et sealt otsida leiduvaid tabamustunnuseid, vaid otstarbekam on jääda paigale, jälitades metsise lennu suunda ja kuulata, kas kuskilt ei kostu robistamist või kukkumist. Kaob metsis küti silmist ega ole enam kuulda ka tema lendu, tähistab kütt metsise lennu suuna ja oma laskekoha ning läheb alles siis mängupuu juure, et sealt tabamustunnuseid otsida. Metsise ülalpidamise, lennu ja kohalleiduvate tunnuste varal püüabki kütt selgusele jõuda, kas lask tabas metsist või läks sihist mööda; tabamuse korral selgusele jõuda, kas lind on rängalt või kergesti haavata saanud. Haavata saanud, kuid ära lennanud metsist on linnukoerata peagu võimatu üles leida, sest hoolimata tema sulestiku silmatorkavast värvusest, on teda kändude, põõsaste, kannarbiku, kuivanud taimestiku jne. tõttu väga raske silmata.

On kütil saatja, ja viimane jäi kokkulepitud kohta küti tagasitulekut ootama, siis ei tohi ta pärast lasku rutata küti juure, vaid peab paigale jääma ja ootama küti tagasitulekut, sest võib-olla pole metsis surma saanud ega ka ära lennanud, vaid katkestas pärast lasku ainult laulu. Ruttaks saatja nüüd kohe küti juure, peletaks ta tingimata lendu ka metsise, millega võetakse aga kütilt võimalus veel teiskordselt metsisele lasta; pealegi pole soovitav ilma tungiva vajaduseta mängukohtades käia ja metsiseid asjata häirida.

Möödunud jahihooaeg Võrumaal

1936. a. kevad ja suvi olid ühtlaselt soojad ja kuivad, mispärast jahiloomade sigimine ja arenemine toimus suuremalt osalt rahuldavalt või isegi hästi. Kui mõnes kohas leidis jahiloomi vähe, siis oli põhjuseks asjaolu, et neid siin juba kevadel oli vähe järele jäänud, mispärast loomulikult ei võinudki nende hulk väga suureks kasvada. Metskitsete poegimine sündis soodsal, harvade vihmasadudega soojal ajal. Et emad eelmisel talvel suuremalt osalt hästi toidetud olid, siis olid talled tublid, neid

oli enamusel paar, mõnel ka üks ja harvem leidis kolm tükki. Ahtraid emasid oli väga vähe näha. Jahihooajal lasti sokke küttide poolt väga vähe.

Jäneste esimesed pojad olid kesksuveys juba hästi välja arenenud. Öösiti autosõidul võis neid kõige rohkem teedel näha ja nii mõnigi neist langes toore autojuhi ohvriks. Kesksuvised pojad kannatasid liigkuivuse all ja kuivemais kohis leiti tihti nende väetite laipu. Sügisepoolsed ilmad olid jälle soodsamad, seepärast hilisemad pojad arene-

sid normaalselt. Jahi ajaks olid varakevadised pojad täiesti välja kasvanud ja rammusad. Kuivemais kohis leidis keskmisi poegi väga vähe, kuna niiskemais metsis oli neid igasuguses suuruses leida.

Pardid siginesid hästi, pojad arenesid õigeaegselt välja, seepärast jahidki kujunesid küllalt saagirohkeiks ja ka sügislennud olid suurearvulised.

Tetrede pesitsemine ja arenemine sündis väga mitmesuguselt: kohati olid jahid ajaks perekonnad täisarvulised ja pojad suured, kuna kohati leidis väga väikesearvulisi perekondi ja mõni perekond ka väikeste poegadega. Võis tähele panna, et märjemais kohis, eriti jõgede ääres, olid pesakonnad suured, kuna kuivis kohis oli poegi vähe. Üldiselt suurenes ka nende arv.

Metsiste pesitsemise oli võimalik vähe jälgida, sest pesi leiti vähe, samuti oli ka hiljem neid vähevõitu leida, võib oletada, et nende arv suurenes vahest õige vähe. Seevastu aga oli metsatihnikuis leida kaunis palju laanepüüde perekondi ja eranditult suurearvulisi, mispärast ka jahid ajal neid küllalt palju võis näha.

Eriti suurel arvul sigines põldpüüsid: üle 20 linnu ulatuvad perekonnad olid päris harilikud nähtused. Kõige rohkem võis neid näha Võru linnast 8 km kaugusel kahe kohaliku jahimehe-loodusearmastaja poolt moodustatud jahipiirkonnas. Siin ei olnud raske neid ühel päeval ühe koera eest 50 ümber maha kõmmutada.

Võru linnal on eriline võime jäneseid ja põldpüüsid juure meelitada. Nii on viimaseid kõige kergem talvel toita just linna servades, kus neid kümnete „kettide“ viisi võib näha. Kuid asi on tänavu isegi niikaugele läinud, et ühel linnaäärsel talunikul on nad metsa ääre uudismaale külvatud rukkiorase täiesti hävitanud, vähimalt esialgu paistab see

nii olevat, sest ka maa sees olevad osad on nende poolt kõik järjest välja kitkitud. Ja maapind on nende väljaheidetega päris tiheda korrana väetatud. Kõik see sündis veebruari keskpäevist märtsi keskpäevini, sest siin oli ühetasane pehme lumi, tuisud puudusid, ja neil oli alati kerge siblida.

Nimetamist väärib veel suurel hulgal rebaste siginemine möödunud suvel: neid oli sügiseks tõesti nii palju nagu mitme viimase aasta jooksul enam nähtud ei olnud. Mitmel pool tegid nad silmanähtavat hävitustööd jäneste ja lindude keskel. Talve jooksul tapeti neid ka väga palju: nii võis jõulu ümber igal Võru laadal nende nahku kümnete kaupa näha. Võru metskonnas üksi lasti neid 15 tükki, kuid järele jäi siiski rohkem kui kasulike jahiloomade heaolu seda lubaks.

Tunduvalt suurenes ka oravate ja määrade arv. Oravaile on Võrumaal kardetav väikegi nahkade hinna tõus: neid saadetakse salaja üle piiri.

Rabakanade arv on üldiselt väike, kuna suurt hävitustööd nende keskel jätkavafl rabadel elutsevad kullid. Nende arvu tõusu oli märgata üksikuis kohis, kus kullide hävitamist toimetatakse süstemaatilisel.

Mis puutub peajahilooma — jänese — rohkusse Võrumaal, siis oli neid üldiselt enam kui eelmisel aastal, eriti halle jäneseid, kuid ei olnud siiski üle maakonna ühetaoliselt. Neist rikkaim oli Võru lähem ümbrus: Võru metskond ja Vastseliina metskonna põhjapoolne osa. Võrust itta ja läände rööbiti Valga-Petseri raudteega vähenes nende arv aeglaselt Võrust kaugenedes, kuna põhja ja lõuna suunas see vähenemine tundus palju järsumana, sest mõned jahid Tartumaa ligiduses ja ka Lätimaa piiril olid päris saagivaesed, kuna teises suunas kõikus lastud jäneste arv Võrust kaugemale keskmisel ajujahil 10—20

On ära anda pufastverd inglistöugu

linnukoera kutsikad.

Järelepärimisega palun pöörduda Rakke metskonna Pärfli-välja vahfik. metsavaži poole — Aadr. Rake, Salla p.-ag. Holm.

vahel, kuigi mõnes kohas hooaja jooksul korraldati 2—3 ajujahti. Võru metskonnas korraldati hooaja jooksul 11 koerte-jahti ja 14 ajujahti, ja lasti kokku 450 jänest, s. o. 72 jänest rohkem kui eelmisel aastal. Keskmise lastud jäne arvu arv oli koerte-jahil 8 tk. ja ajujahil 26 tükki.

Saagirohkeim jaht peeti 21. veebruaril, kus lasti 57 jänest, millest oli 8 valget ja 49 halli jänest. Võrdluseks

olgu märgitud, et möödunud aastal lasti samast metsast 84 jänest, kusjuures arvuliselt oli halle ja valgeid enam-vähem ühepalju. Mis puutub järelejäänud jäne arvu, siis on see suurem kui eelmisel kevadel. Kui soodus ilmastik edasi kestab ja mõnd „Tšehhoslovakkias“ ettetulnud taudi meie jäne hulk ei satu, siis võivad Võru jahimehed lootusrikkalt sügist oodata.

K. S.

HILINENUD JAHIVESTE

Jah, kallid kodanikud, jahte on mitmesuguseid: olenedes sellest, kes kütib, ja mida või keda kütitakse. Huvi-

tavad ja elulised on žiirjahid, teenistukohajahid, naistejahid, uudistejahid jne. Aga kõik niisugused lõbud on, lubage ütelda, peamiselt rafinaatide huvi- alad ning neist kõnelda oleks liialt laialivalgud. Seepärast möödume neist seekord liht-üleminekuvormeliga ja kõneleme veste toonis pigem juba sellest suurest ja ilusast jahist puht metsamehe seisukohalt — viimasest ajujahist Metsakoolis. Hakkas juba ammu, ammu elevus ja põnevus asjaosalistes ringkondades, et tuleb jälle õppejaht. Annaks vaid Looja ilusa ilma. Ei jõutud kuidagi sellast loojaandi ära oodata. Va' ilmataat, vembumees, on ju suuresti ironiaarmastaja. Virutab sulle parajal ajal —20° külma, või samas jälle vihma ja lörtsi taevast alla nagu veeputuse ajal. Ent veebruari keskpaigas siiski ilmataat vist unustas enese või oli tal rohkem tegemist oma isiklike muredega kui kutsealaga: tuli siis kogemata ilusaid ilmu ja mõistlikku lundki esimest korda selle talve jooksul. Silmapilku kasutades siis koolijuhataja ja metsa-ülem õrnalt määrasidki jahipäevaks 15. kuupäeva.

Oi, küll oli siis sagimist jahiperes. Korraldati kõiki vajalisi rekvelikvijaid juba mitme-setmendat korda üksteise otsa. Poleeriti „Sauer Sohne“, „TAT-e“, „Bayarde“ j. m. t. paugutegijaid. Laaditi padroneid ikka nr. 3 haavlitega. Häda oli kõige enam just jahikottidega: hirm oli kõigil, vahest ei mahu kusa- gile ära jahisaak, mida saab ju alati rohkem kui suudetakse ette arvata. Metsakooli õpilasedki said loa hankida endale paugutorusid. Aruteldi koos

„Jänekse oleks saand lasta küll, aga ma ei taht', mis tühja nüüd jäneksest...“

koolijuhatajaga ja õpetajatega jahikavalusi ja vanu kogemusi. Määriti eelõhtul jalanõusid omakeedetud veesaapamäärdega: 1 osa lambarasva, 1 osa liinaõli ja natuke vaha jne. Naljahambad soovitasid jaladki sellega sisse võida, et siis, kui „koertel“ jalatsid suurest jooksmisest läbi kuluvad, Aadama saapad oleksid ka vastupidavamad. Et seda jooksmist juba saab, sest jahimaršruut on ette nähtud taga Alva ja Kutsiku vahtkondades... Et see jahi silmapilk saabus pika ootamise peale siiski üsna äkki, siis mõni „röövel“ ei suutnud saapaid momendiks lasta parandada — olid kõik kingad parajasti saapasepa juures liistu peal. Too õnnetu pidi suurimaks kurvastuseks koju jääma. Selle jahiga ei vedanud ka härra direktoril, kes just samal ajal oli seotud kiireloomuliste kantseleitööde ja koduste toimingutega. Ja nii see asjalu sundis meie autoriteetse juhi jääma koju.

Jahi eelpäeval ilmamärgid kiskusid halva poole. Varesed kükitasid puude ladvus — külma. Korstna suits virutas seniidis taeva, jälle külma. Nimbuspilved ronisid madalale — vist tuisku ja sadu. Kuunurkki laskis paista tsirkisid ning mõni agar silm arvas nägevat kraater Tycho'tki — külma, külma, külma. Ent jahihommikul ikkagi, suureks rõõmuks, oli ilma temperament kõigest $-7,5^{\circ}\text{C}$. Toda head nalja vististi mängis Helmholti päikese radioaktiivsuse teooria olemasolu. Nõnda siis, jahituju oli olemas, hoolimata sellest, et jahile minnes esimene vastutulija vanamoor soovis head jahionne. Sülitati alla sajatus, kuidas sa ütledki vastu kultuurinimesena — sinepit või hullemat sulle keele otsa — ikka tänad. Tuju ei olnud kuigi roosiline ka koolmeister E. Puksmannil. Kui ta jahipaigale pärale jõudnult läks viima suuski talu, oli uktsel vastas 3 vanatüdrukut korraga.

Aga kiuste kõigi sellaste halbade tähenduste reale siiski esimeses mastis hakkasid liduma jänesed ning juhtuski 3 tükki neist jooksmata haavlitesse. Tuju kohe tõusis. Hakkas lõbuski kellegi toreda labajalgse arvel, kes oli ilmunud ajama nagu pulmapoiss kunagi, kõva krae kaelas, mitu ruumimeetrit lipsu

„Hohoi! Tulge siia, siin on jänes!“

ees, piinlikult raseeritud, aroomitatud, vist lillgi nõopaugus, kalossidki särasid jalas. Vististi pidas metsa nii pühaks paigaks, kuhu astuda ei sünni määrdinud jalanõudes — ikka ilusasti sihi peal kalossid ära võtta ja siis alles astuda metsa nagu pühasse templisse...

Teises mastis nähti rebastki. Metsnik Valdma annab plirtsti!, aga reinuvader žestikuleerib sabaga ja lidub latusamalt kui enne. Kellegi teise asjamehikese aga jooksevad hullumeelselt tormavad jänesed uppi. Enesekaitseks tõmbab too ehmunu ühe tubli kõmmkäraka — ja see aitab kohe: ei enam tule metsloomad teda tülitama... Koolmeister Puksmannil teps mitte ei vea — ta pole veel seekord näinud jänest ei elavalt ega surnult. Õpilane Kruuk särab mölemas mastis, ja mets pole tühi: 2 jänest kaotavad jooksulusti jäävalt. Ei taha aga mees olla rohkem verejanuline — annab oma tulirelva üle kaaslastele — jälle jänestel rohkem õnne. Edasi jällegi iga mastiga juhtub õnnetusi vaeste jänestega — muidugi siis, kui juhtuvad kütid minema õigele asukohale, kui aga jäävad kõrvale ootama, siis ajavad ajavad, mõistagi, kõik loomad Lapimaale, nagu kv. 122 peal vist sedaviisi juhtuski, ja lähevad met-

„Astu, astu siiapoole, loomakene, Kõrtsi Jaan oó sii...!“

savaht Mikuga Lapi öökulle otsima. Tore oli ka mv. Miku salaküti tagaajamise lugu. Käis mees salakütti jälitamas, muigavad teised kaaslased ja küsivad paljutähendavalt, et mis sa selle salaküti-jutuga nüüd, pigem kõnele, kuidas Berta elab... Mikk oli üldse tore vembumees, räägib, et „jānekse oleks saand lasta küll, aga mis nüüd tühja paljast jāneksest lasta“. Poisid muidugi muigavad, sest nurga peal siis polnud ju jānese lõhnagi, kui vahelduseks niisama karjuti: jānes, jānes, suur hall jookseb kõrvalt välja!

Halastaja südamega oli ka härra metsaülem. Osutas vaestele tagaetatud ja kiusatud jānestele suurima metsamehe kaastunde — puistas enne haavlid padruneist välja, kui laskis, et ei vigastaks loomakesi. Mõistagi pole ju suurt lõbu ega isu tappa suurel metsamehel tühist jānesepoega — aga olnuks rebane, siis...

Muide, jahi ilm oli ideaalne — tuju

ka kõigil vastav. Mõnus oli nāsida kännul kükitades linnuleiba ja meenutada igāihel mālestusi, kes karujahist, kes ajast, millal oldi alles karjapoiss ja söödi samuti oodet metsas, ja imestati siis aegu, kus oli palju metsloomi, isegi oravaid niipalju, et sai vaadata ja imestada nende piklikke ja ilusaid jalajālgi puuoksal kõlkuval leivamārsil... Metsnik Leetmāe ja õpilane A. Juudas fotografeerisid idüllilisi jahipiltegi.

Jahil aga suurimaid jāneste vaenlasi seekord oli Metsakooli õpetaja J. Maiste, kes sirutas maha 3 jānest ja peotāie karvu veel pealegi — kirus küll, et kus, pagan, see ülejāanud osa ometigi sai. Samuti kuri jānestele oli ka metsnik Valdma, kelle südametunnistusele sai jälle 3 jānese hinge koormaks. Kõrtsi Jaan, ellik Kõrtsi vahtkonna metsavaht Jaan Peetrine, nokitses 2 haavikuemandal hinged välja. Ka metsn. Leetmāgi sai ühele jānesele surmava paugu anda. Üldkokkuvõttes seega... noh, kannatust veidi. Koju tulles ju peale ametliku jahi osa alles pāris jaht juhatuski, sest ametliku 9 masti järele 12 jānasega tuli rõõmustavam epiloo, andes juure veel 2 mastiga 4 jānest ja 1 rebase. Koolmeister Puksmann, kellel algul sugugi ei tahtnud vedada, virutas viimsel mastil õpilase Krummi heal etteajamisel reinu ja kohe jānese ka, ikka pauk ja loom, pauk ja loom. Ning eelviimane mast proloogis oli just Metsakooli õpilaste kontsessiooniks: Rehtsalu laskis jānese ja Soll — põmm — jānes, põmm — jānes — kahjuks püss oli kõigest kahe rauaga. Kokkuvõte nüüd 11 mastist: 16 jānest + 1 rebane = 38 pauku. Ja tagantjärele ühiskõrgist sõid 40 suud 2 korda tublit jānesepraadi, viimane kord kohe pärast E. V. 19. aastapāeva paraadi.

Salaküttide nutulaule ajakirjanduses

Metsamehe seisukohalt õnnestunud praegu maksev jahiseadus võimaldab metsameestel intensiivset salaküttide vastu võitlemist ja on kõigiti korraliku jahinduse arendamise kasuks. Loomulikult ei näeks salakütid mingil tingimusel endi kadu ja nad pūūavad kõigil võimalikel ja võimatuil viisidel jahiseadusele kallale tun-

gida. Pole siis ka ime, et tullakse isegi ajakirjanduse kaudu siin pori loopima ja mahategema igasuguste väiklaste väidetega, mis on nagu uppuja viimased hūstecrilised haaramised õlekõrre järele.

Tūūbilisem nāide sellest on kellegi kergesulelise „Antikūtina“ allakirjutanu halise-

mine „Päevalehes“ nr. 6, 6. jaan. 1937. a., mis sunnib iga selge mõistusega inimese muigele ja arutama, et ei tea, kuidas on juhtunud segadus, et too kaheveeruline muinasjutt — „Metskit- sed teevad liiga metsavahile“ — on sattunud „Laste Rõõmu“ asemel valesse paika. Iscene- sest polekski kuigi halb lugeda ka vanemailgi inimesil vahelduseks muinasjutte ja naljalugusid, aga vähimalt poleks tohtinud tolle muistendi autor unustada märkimast lihtsameel- semate lehelugejate tähelepanu juhtimiseks õi- gesse suunda, et ta kirjutab pühade mee- lorus üht tänapäeva jahinduslikku anekdooti. Tolle faktilise märkusega aga võib pidada mai- nitud „vaimujupi särtsatust“ väiklaseks kallale- tungiks metsale ja vaestele metsloomadele. Tarvitab ju „Antikütt“ sulevedamisel väga raskeid sõnu, nagu: „Nüüd on suuremate met- sade asemel kannustik ja suuremaja jahiloomi vähe. Aga neid siiski hakkab juba tekkima — muidugi krõbeda jahiseaduse tagajärjel.“

Siis tunneb too donquijotelik sulestaja hir- mu jäneste rohkuse pärast. Aga peamiselt ha- liseb ikkagi kurvakujulise suleriütlina: „Sokku võib lasta paaril suvekuul. Ja seegi maksab ras- ket raha (vist tahab mehikene, et talle ja teis- tele salaküttidele, kes sellase „hirmsa ja kahju- liku“ metsaeluka kui metskits maha kõmmutab, maksetakse riigi poolt vahvuse-preemiat (!)). Kitse üldse lasta ei või, ei suvel ega talvel (loomulik), ei oma ega võõra maa pealt. Kui lased, trahv on kõva. Ja kitsedel on hea elada.“

Nojah, mis siis muud, kui hea eluga lähe- vad metskitsed häbematuks, nagu too suleriü- tel kujutab põhjendamatu lugusid metskit- sede kahjulikkusest ja nende hävitustööst orasepõldudel ja heinakuhjade kallal. Aga vist hakkab ta hale südametunnistus teda en- nast vaevama ja ta ise võtab lõpuks oma süüdistused õrnalt tagasi. Ta kirjutab, et kui kitsed teevad kahju, on võimalik kahjusaa- jal nõuda riigilt kahjutasu. Aga kes hakkab sel- lega jandama, kui kahju pole väga suur. Sel- lega näitab ta ise kõige selgemalt, et polegi ju kuskil kitsede rohkuse hädaohtu. Samas jälle pistab kohe oma muistendisse selle kõige vägevama anekdoodi. Kirjeldab, kuidas kus- kil T. vallas, kus laiutavad suured Viljandi- ja Pärnumaa metsad (kui kirjutus algas, olid alles kannustikud ja lõpupoole juba kasvavad suured metsad!), on metskitsed nii häbema- tud, et teevad päris Münchhauseni tükke: söö- vad ja tallavad massiliselt metsavahi orast ja metsavaht ei saavat muud kui ajavat kaikaga metsloomi põllult eemale. Kirjutab veel, et hambamehed soovivad metsavahil soolalaen- gutega peletada kitsi eemale. Nii. Aga võib olla huvitub sellestki vastava muistendi kirju- taja, kuidas soovitatakse lehelugejate poolt panna temasuguseile naljalugude kirjutajaile sinepit nina peale ja tärpentiini kuskile, et nad ei saaks mahti sellaste väljamõeldud lugu- dega tõsise metsamehe meeli sapistada.

J. K.

Salaküti avastamine

Aineil J. A. PÖLLUMEESE.

Kondiaugu Kustas ei sallinud silmaotsaski Männiku metsavahti Marti, kes oli järsk, vali, kartmatu ja kardetav salaküttidele ja kes oli lasknud Kustale salaküttimise pärast paaril korral teha protokollid ja kohus oli Kustale mõistnud „soolased“ trahvid.

Ühel päeval ilmus jällegi metsavaht Mart Kondiaugu talu. Sisse astudes leidis ta Kus- tase väikest lihatiinni vitsutamas.

„Tere kah, Kustas,“ lausus Mart.

„Kasi välja, pungsilm!“ ägestus Kustas ja sirutas käe seinal rippuva püssi poole.

„No-noh, mis nüüd?“ küsis Mart külma- vereliselt.

„Lasen, kui sa silmapilk mu majast ei kao!“

„Võiksime ju ikkagi mõne sõna rääkida,“ arvas Mart. „Eks ma lõpuks lähe muidugi,

aga enne võiksid kuulata, mis mul on süda- mel.“

„Ma ei taha midagi kuulda, kas mõistad! Kasi minema!“

„Sa kuulad mind kindlasti! Mul on sulle suur saladus...“

„Mida see saladus puudutab?“

„Raha... Suurt raha ja...“

Kustas langetas käe ja vaatas uurivalt Mardile näkku.

Metsavaht vaatas Kusta pilgule julgesti ja püüdis selle juures isegi naeratada.

„No kõnele ära, mis rääkida on!“ sähvas Kustas ja pani püssi oma vanale kohale ta- gasi.

Seda nähes libises üle metsavahi näo lai naeratus.

„Jah, räägime siis ära,“ lausus Mart. „Sina, Kustas, tead, kes mina olen ja mina tean samuti, kes sina oled. Kõik inimesed ümbruskonnas teavad, kes me oleme... Sa ei julge mind lasta, sest kui mind täna või homme ei nähta, hakatakse mind siit otsima ja sind viiakse müüride taha. Jah, siis sina sured, aga surra sa ju veel ei taha.“

„Ära keeruta! Räägi juba kord oma saladusest.“

„Küll ma kõnelen sulle sellest, kui paras aeg, aga pean olema ettevaatlik. Tahhan nimelt jutustada sulle muudki, ehk sa küll mind vihkad; ja kui müüd kohe alguses kõneleksin sulle oma saladuse, siis sa ehk ei kuulaks mind enam. Sellepärast jätan saladuse viimseks.“

„Eks lobise siis, kui see sind nii väga huvitab!“

„Näed nüüd, tean juba, et kuulad mind! Olgu siis. Sa, Kustas, muidugi tead, et minu valve alla on usaldatud osa riigi metsa.“

„Jah, seda ma tean!“

„See on hea, et tead! Kuule edasi! Täna hommikul oli lastud kv. 85 peal kits maha. Seda tead sa muidugi ka?“

„Kust, kurat, peaksin mina seda teadma?“

„Eks ta ole, kust sina seda tead! Aga ma ütlen sulle, et maas oli kits sisikond ja ometi pole selles ümbruses juba ammugi enam ilvuseid ega hunte nähtud. Kuulsin püssipauku samal ajal kui tapeti kits. Kas sina ei kuulnud seda pauku, elad ju kv. 85 läheduses?“

„Mina? Kust pidin mina seda kuulma?“

„Muidugi. Leidub inimesi, kes ei kuule midagi, kuigi nad kuulevad kõik.“

Metsavaht vaatas teravalt Kustale silmi, naeris kähisevalt ja jatkas:

„Keegi oli näinud sind kaunis läheduses...“

„Mind?! See on vale!“ karjus Kustas võpatades. „Ma pole seal käinud!“

Metsavaht noogutas.

„Nii. Siis see, kes mulle seda rääkis, valetas. Leidub ju ka inimesi, kes valetavad. Aga tahtsin ainult sinult küsida, sest minu teada oled sina ainus kogu ümbruskonnas, kes käib metsas salaküttimas.“

„Sa sunniku riigi moonakas! Kas tahad ütelda, et mina lasksin kitse maha!“ karjus Kustas rusikaid metsavahi poole vibutades, rahunes aga varsti.

„Seda pole ma ütelnud, et just sina,“ lausus Mart. „Kui sina kitse ei lasknud, tegi seda keegi teine. Pole sugugi kerge ütelda, kes seda just laskis. Aga kui see sinu töö

on, siis vastutad selle eest jällegi nagu varemgi.“

Metsavaht pööris minekuks, siis aga söötis Kustas talle järele.

„Kuhu jääb saladus?“ hüüdis Kustas.

Metsavaht libistas enese ukse vahelt õue.

„Kas kõneled saladuse!“ karjus Kustas.

„Mis saladust sa veel tahad?“ küsis metsavaht. „Kas pole küllalt suur saladus, kes varastas metsast kitse?“

„Aga raha?“

„Kas riigimetsas elutsev kits ei maksa raha — ja veel palju raha?“

„Ah sa saadana silmamuna!“ urises Kustas.

Metsavaht naeris ja kadus kiiresti maja varju.

Kustas pööris ka vihaselt ringi ja puges hallbadest aimustest täidetuna tuppa.

Metsavaht aga varjas end metsas Kustase maja kuuse taga ja pidas silmas Kustase maja.

„Kui see tõesti pole tema, siis pole see tema, aga see ei saa olla keegi teine,“ pomises Mart. „Küll tõde tuleb varsti päevavalgele...“

Metsavaht oli valvel. Algas juba videvik. Viimaks ilmus Kustas elamust ettevaatlikult, kuulatas ühele ja teisele poole.

Kõik jäi vaikseks. Siis hiilis ta õues asetseva haoriida juure ja hakkas sellest hagu eemale pilduma. Tõi siis labida ja kaevas maasse augu. Siis läks ta majja, tõi sealt tünnikese ja asetask selle auku. Augu peale seadis ta mõned lauatsad ja ladus siis laiali aetud haod jällegi vannasse kohta tagasi. Kui töö oli valmis, liikus Kustas majja.

„See on tema!“ ütles metsavaht endamisi ja sammus otseteed kodu poole.

Kui ta oli tükikese maad läinud, istus ta kivile ja vajus mõtteisse. Veidi aja pärast ta näis jõudvat mingile otsusele, tõusis püsti, sammus mitte enam kodu, vaid alevi suunas edasi, mis asus paar kilomeetrit eemal.

Alevi alas konstaabli kodust ning jutustas nähtud ja kuulnud loo täpselt ära.

Võeti siis alevist kolmas mees veel ligi ja mindi Kondiaugule.

Tähed vilkuskid taevaalaotuses, kuusirp näitas ka omajagu valgust ning nõrk tuulepuhang sahises puude ladvus.

Kõik kolm astusid Kondiaugu õue. Toas vilkus tuli. Mehed vaatasid ettevaatlikult aknast sisse. Kustas istus laua juures. Naine seisis nurgakapi ees ja tegeles millegagi. Varsti ta astus toa keskele ja pani lauale mehe ette kausi, mille sisu auras.

Konstaabel ees, teised järel astusid mehed kiiresti tuppa. Kustas kokkus soolasambaks — kahvatuks.

Konstaabli esimene küsimine oli, kus on kitse liha, mis täna hommikul riigi metsast oli varastatud.

„Ma pole kitse varastanud,“ kogeles Kustas.

„Aga teil aurb praegu kauss kitselihaga laual.“

„See pole kitse, vaid lamba liha,“ vastas Kustas.

Mehed asusid laua juure ja tegid tööks, et kausis oli kitse, mitte aga lamba liha.

„Kuhu sa panid suurema osa lihast?“ päris konstaabel.

„Ma ei tea mingist lihast,“ punnis Kustas vastu.

„Tuled meiega kaasa!“ käsutas konstaabel.

„Kuhu?“ päris Kustas.

„Ei kaugemale kui õue!“

„Mis sinna?“

„Küll siis taipad. Aga nüüd ruttu!“ kärkis konstaabel.

Mindi õue.

„Noh, Kustas, tõsta need haokubud riidast kõrvale!“

„Misjaoks?“

„Sul pole vaja küsida, mis jaoks! Ruttu tööle!“

Kustas tõstis haod kõrvale.

„Viska need lauaotsad eemale!“

Kustas tegi, kuidas kästi.

„Tõsta lihapütt august välja!“

Kustas tõstis.

Võeti pütilt kaas, kus oli kitseliha.

„Noh, Kustas, kas salgad veel, et oled kitse varastanud!“ päris konstaabel muigel.

„Ei salga... Selles olen süüdlane.“

„Kas kavatsed tulevikus veel kitsevargil käia?“

„Ei enam! Olgu see viimne...“

Mitmesuguseid teateid

Aleksander Läänemets

28. I 1937. a. pühitses Alatskivi metsk. Saburi vahtk. metsavaht Aleksander Johani p. Läänemets oma 50 a. sünnipäeva ja 15-a. metsateenistuse juubelit.

Ta on sündinud 28. I 1887. a. Harjumaal, Alavere vallas. Õppinud Kiviloo algkoolis ja Tallinna kõrgema algkooli õhtukursustel. Teeninud vene sõjaväes 6 a., Eesti vabandussõjas 1 a. Vabanenud sõjaväest, määrati ta metsavahiks Alatskivi metsk. Jättasoo v. On olnud kahel korral II jsk. metsniku kohuste täitjaks. 16. II 1934. a. paigutati teenistuse huvides ümber Saburi vahtkonda, kus teenib praegu.

Juubilaril tuntuks kaasteenijate ja ümbruskonna rahva seas asjatundliku, tasakaaluka ja kohusetruu töömehena. Ta ei armasta ku-

nagi teha suuri sõnu, ei püüa väljendada omi teeneid ega kaeba teistele pettumustest, vaid on tõsine töömees-metsamees, kes vaikides suudab vedada oma töökoormat. Kui looduse ja muusika armastaja inimene on ta kõik oma vabad tunnid pühendanud muusikale ja temale 15 a. jooksul armsaks saanud tööpõllu — metsa — hüvanguks. Ta 50. sünnipäeval õnniteldi teda metsaülem P. Erik ja lähimad kaasteenijad ning annetasid talle väikese mälestuseseme. Õhtusel koosviibimisel töötas sünnipäevalaps niisama innukalt ja korralikult täita tema peale pandud kohuseid ka teise algava 50 eluaasta künnisel! Andku Taevane Isa talle selleks tervist, õnne, väsimatut energiat ja parimat püüdu!

30. I 37 a.

E. K—u.

Jüri Koff †

26. veebruari keskpäeval sai õnnetul kombel surma Audru metskonna Saueaugu vahtk. metsavaht Jüri Koff. Ta oli kluppimise tööle minnes igaks juhuks kaasa võtnud oma lemmikrelva — laetud püssi. Toru otsast kinni hoides tahtis ta seda asetada reele, kui kõlas ootamatult pauk. Kuuldus vaid hääbuv sosin: nüüd on otsas! Haavililaengust purustatud keha vajus hingetult lumme...

Jüri Koff oli sündinud 5. märtsil 1882. a. Audru vallas, Pärnumaal. 1909. a. 23. aprillil asus ta Audru mõisa metsavahi ametikohale ja sealt 1. mail 1920. a. riigimetsavahina Saueaugule.

Jüri Koff †

Alati hoolas ja täpne, kaasametnikele sõbralik ja võrratu seltsimees, rahva poolt hinnatud vastutuleliku ja humoorika metsamehena, perekonnale unustamatu isa ja abikaasa, vabal ajal tubli kiit ja väsimatu organiseerija Audru metsateenijate ühingus — nõnda tunti seda raugematut meest, va' Saueaugu Jüri, kuni tuli teade — kurb ja masendav: Jürit ei ole enam...

Oigu muld sulle kerge!

Ed. V.

Metsamaterjalide hinnad fco Tallinna laduplats.

Börsikomitees noteeriti 14. aprillil s. a. järgmised hinnad:

	Kr.	Kr.
Palgid — kuusk ja mänd . tm	19.—	21.—
Kapp-palgid	—	—
Pakud: kuusk rm	8.—	9.—
mänd	—	—
Paberipuud	7.—	8.—
Toepuud	7.—	8.—
Pakud: kask tm	20.—	30.—
lepp I s.	32.—	—
lepp II s.	20.—	—
haab I s.	35.—	—
haab II s.	25.—	—
saar	—	—
tamm	—	—
Prussid	35.—	37.—
Saetud materjal + 25% laudu, alus 7":		
kuusk u/s tm	47.—	—
kuusk IV s.	43.—	—
mänd u/s	48.—	—
mänd IV s.	44.—	—
Kastilauad	64.—	—
Krohviliistud	29.—	35.—
Luuavarred	—	—
Liiprid	—	—

Tendents kindel.

EESTI METSA JA TSELLULOOSI A/Ü.

o s t a b

Kehra sulfaatselluloosi tehasele
piiramata hulgal

sulfaatpuid

(Kooritud männi- ja kuusepropse)

Lähemaid andmeid saab a.ü. kontorist

Tallinnas, Pärnu mnt. 10-6, telef. 439-02 ja Kehras
tehase kontorist, telefon Kehra 30

Kuukirja „Eesti Mets“

äriseis 31. XII 1936. a.

AKTIVA

PASSIVA

Posti jooksev arve	Kr. 757.36
Eesti Rahvapank	„ 394.50
Isikud ja asutused. — Meil saada	„ 928.42
Vallasvara	„ 394.10
	<hr/>
	<hr/>
	Kr. 2.474.38

Tegevusfond	Kr. 898.66
Isikud ja asutused. — Meil tasuda	„ 834.01
Vallasvara kapital	„ 394.10
Üleminevad summad	
Ettemaksetud tellimisrahad	„ 347.61
	<hr/>
	<hr/>
	Kr. 2.474.38

Kahjude ja kasude arve 31. XII 1936. a.

KULUD

TULUD

Trükk	Kr. 3.845.25
Klišeed	„ 346.50
Saatekulu	„ 181.—
Ekspeditsioon	„ 69.—
Kaastööd	„ 1.320.36
Talitus	„ 720.—
Kantselei, post, telefon	„ 141.57
Juhatuse sõidukulud	„ 38.80
Kirjandus	„ 91.—
1935. a. puudujääk	„ 157.96
Kuulutuste %/o	„ 139.75
Gratifikatsioonid ja mitmes.	„ 160.—
Tegevusfondiks kantud	„ 298.66
	<hr/>
	<hr/>
	Kr. 7.509.85

Tellimised	Kr. 5.123.25
Kuulutused	„ 576.50
Toetused	„ 1.750.—
Mitmesugused	„ 60.10
	<hr/>
	<hr/>
	Kr. 7.509.85

Eelarve 1937. a. peale.

KULUD

TULUD

Trükk	Kr. 3.900.—
Klišeed	„ 400.—
Saatekulu	„ 180.—
Ekspeditsioon	„ 70.—
Kaastööd	„ 1.200.—
Talitus	„ 720.—
Kantselei, post, telefon	„ 140.—
Juhatuse sõidukulud	„ 50.—
Kirjandus	„ 90.—
Kuulutuste %/o	„ 90.—
Mitmesugused ja gratifikats.	„ 160.—
	<hr/>
	<hr/>
	Kr. 7.000.—

Tellimised 1.700 eks. Kr. à 3.—	Kr. 5.100.—
Kuulutused	„ 350.—
Toetused	„ 1.500.—
Mitmesugused	„ 50.—
	<hr/>
	<hr/>
	Kr. 7.000.—

„Eesti Metsa“ toimetuse juhatus.

Viljapuude pritsimiseks varakevadel tarvita-
ga mõjuvat taimekahjurite tõrjevahendit

VILJAPUU-KARBOLINEUM'it
«ESTOLEUM»

mis hävitab puule pritsitult lehekirbud ja
teised taimekahjurid ning nende munad.

«Estoleum» on vees kergesti lahustuv
põlevkiviõli saadus, ning on müügil 5- ja 10-
liitr. tarvitamisõpetusega varustatud plekk-
nõudes ning umbes 200-liitr. laenuvaatides.

EESTI KIVIÕLI A.Ü.

MÜUGIBÜROO:

Tallinn, Pärnu maantee 10.

Tehas: Kiviõlis.

A-S. Esimene Eesti Põlevkivitööstus

end. Riigi Põlevkivitööstus

Viljapuu-karbolineum R. P. T. 33

viljapuude kevadiseks pritsimiseks.

Müügil 2-, 5-, 10- ja 20-liitrilistes plekknõudes ja 200-liitrilistes vaatides; igal karbolineumi-nõul on tarvitamisõpetus kaasas.

HINNAD:

Vaadiviisi — 30 senti liiter franko sihtjaam. Vaadi arvestame eraldi (Kr. 5.— kuni Kr. 8.—) ja võtame sama hinnaga franko Kohtla jaam tagasi.

Plekknõudes —

2 ltr. —	Kr. 1.20	franko	sihtjaam	(ühes	nõuga)
5 „ —	Kr. 2.30	„	„	„	„
10 „ —	Kr. 4.15	„	„	„	„
20 „ —	Kr. 8.—	„	„	„	„

Tellimiste ja järelepärimistega pöörduda aadressil:

A-S. Esimene Eesti Põlevkivitööstus

Tallinn, Valli 4—3. Telefonid: 450-85, 474-76 ja 450-62.

Posti jooksev arve nr. 296.

Ü. K. Eesti Rahvapank

Tallinnas, S. Karja nr. 19.

Telefon 425-55.

Toimetab kõiki panga-
operatsioone nii liikmetega
kui ka võõrastega.

Ostab ja müüb välisraha
ja igasuguseid kindla-
protsendilisi väärtpabereid.